

PROJEKT PLANU WYNIKOWEGO

Działy zakresu rozszerzonego:

I. Różnorodność życia na Ziemi

II. Ekologia i biogeografia

Wymagania	
podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)
Różnorodność życia – najprostsze formy	
1. Biologia – opowieść o fenomenie życia	
Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować termin: życie – wymienić cechy istot żywych i czynności życiowe organizmów żywych – określić przedmiot badań biologii	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić główne kierunki rozwoju nauk przyrodniczych i biologii – wymienić specjalistyczne dyscypliny wyodrębnione w ramach biologii

Wymagania	
podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)
Różnorodność życia – najprostsze formy	
1. Biologia – opowieść o fenomenie życia	
Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – wyliczyć kolejne poziomy organizacji materii żywej – połączyć dziedzinę biologii z przedmiotem jej badań – porównać cechy materii ożywionej i nieożywionej – wyliczyć/nazwać różne źródła danych naukowych z biologii – dobierać właściwe argumenty podczas dyskusji – stosować w uczeniu się różne źródła wiedzy biologicznej i wykorzystać informacje popularno-naukowe w uczeniu się biologii³ – scharakteryzować/porównać myślenie indukcyjne i dedukcyjne – scharakteryzować najważniejsze etapy rozwoju biologii i medycyny – zapropionować sposób prezentacji wyników analizy tekstu, tabel, diagramów i wykresów – ocenić przydatność nauk biologicznych w medycynie – przekonać (innym), że biologia miała (lub ma) znaczący wpływ na rozwój medycyny – wymienić cechy prawidłowo prowadzonej obserwacji i doświadczenia – omówić budowę, wymienić części optyczne i mechaniczne mikroskopu – obliczyć powiększenie mikroskopu optycznego – uzasadnić potrzebę stosowania najnowszej aparatury w badaniach biologicznych i medycynie – przygotować świeży preparat mikroskopowy – korzystać z mikroskopu i zestawu do mikroskopowania oraz dokumentować wyniki obserwacji – definiować termin: gatunek biologiczny – określić zadania systematyki i taksonomii (P) – omówić zalety podwójnego nazewnictwa gatunków (P) – wymienić we właściwej kolejności główne taksony systematyczne (P) – wymienić zasady taksonomiczne, rodzaje systemów klasyfikacyjnych i je charakteryzować – wyjaśnić, co jest podstawą współczesnego systemu klasyfikacji organizmów (P) – stosować w uczeniu się taksonomii różne źródła informacji – uzasadnić celowość stosowania nomenklatury binominalnej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić, na czym polega homeostaza – narysować schemat, ilustrujący hierarchiczną organizację materii żywej – stosować zdobytą wiedzę do opisywania struktury i funkcji organizmów – wymienić algorytm prowadzenia badań naukowych – umiejszczyć w czasie najważniejsze odkrycia biologii – wyjaśnić, dlaczego znajomość matematyki, chemii, fizyki i geografii jest niezbędna biologom – porównać znaczenie terminów: problem badawczy i hipoteza, teoria naukowa i prawo naukowe – przewidzieć (na podstawie posiadanych informacji) kierunki rozwoju biologii w najbliższej przyszłości – wymienić rodzaje preparatów mikroskopowych – wymienić typy mikroskopów elektronowych i omówić ich budowę – wyjaśnić potrzebę stosowania mikroskopów w obserwacjach biologicznych – charakteryzować obraz mikroskopowy – porównać budowę i zasadę działania mikroskopów: optycznego i elektronowego – zaplanować i przeprowadzić obserwację makro- i mikroskopową, doświadczenie oraz dokumentować ich wyniki – wyjaśnić rolę systematyki w rozwoju biologii – charakteryzować i porównać systemy: sztuczne i naturalne – wymienić/omówić metody badania rozwoju życia na ziemi (PP) – analizować i oceniać metody badawcze wykorzystywane obecnie przez taksonomów (PP) – przedstawić graficznie ogólny przebieg ewolucji organizmów (PP) – ocenić wkład systematyki w rozwój nauk biologicznych – określić pozycję systematyczną wybranych organizmów – stosować klucze i przewodniki do identyfikacji wybranych rodzajów/gatunków roślin i zwierząt (PP) – zaprojektować prosty klucz do oznaczania pospolitych organizmów

³ Kursywą oznaczono materiał wykraczający poza podstawę programową.

Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – wymienić przykładowe pozycje drukowane i multimedialne, umożliwiające oznaczenie gatunków roślin, grzybów oraz zwierząt – wyjaśnić, na czym polega technika oznaczania gatunków oraz konstrukcji kluczy/przewodników – określić pozycję <i>systematyczną</i> <i>wybranych organizmów</i> (P) 	
2. Prokarioty – organizmy bezjądrowe	
<ul style="list-style-type: none"> – wymienić cechy komórki prokariotycznej (P) – omówić środowiska życia i formy morfologiczne bakterii (P) – zdefiniować pojęcie: plazmid – wyjaśnić rolę endospor – porównać budowę bakterii cudzo- i samożywej – analizować <i>kladogram</i> <i>ilustrujący ewolucję archeanów</i> – analizować <i>cechy komórki prokariotycznej</i> (P) – wyliczyć sposoby odżywiania się i oddychania prokariotów – omówić rozmnażanie się bakterii – charakteryzować oraz porównać sposoby odżywiania prokariotów/bakterii – analizować czynniki życiowe prokariotów/bakterii (P) – ocenić znaczenie różnych sposobów odżywiania się bakterii dla środowiska – wymienić środowiska życia prokariotów – podać przykłady chorób bakteryjnych roślin, zwierząt i ludzi (P) – podać przykłady bakterii chorobotwórczych, fotosyntetyzujących, nitryfikacyjnych i symbiotycznych (P) – wyjaśnić, na czym polega proces nitryfikacji i jakie jest jego znaczenie (P), [E.E.] – zilustrować proces nitryfikacji w formie zapisu chemicznego (P) – wyszukać w materiałach drukowanych lub multimedialnych nazwy jednostek chorobowych wywołanych przez bakterie i je charakteryzować 	<ul style="list-style-type: none"> – przeprowadzić obserwację mikroskopową bakterii, wynik obserwacji udokumentować rysunkiem – wytłumaczyć zasadność stosowania oleju immersyjnego w trakcie obserwacji mikroskopowej bakterii – scharakteryzować <i>współcześnie żyjące archeany</i> – porównać <i>budowę oraz funkcje rzęsek i fimbrii</i> – analizować <i>zróżnicowanie morfologiczne bakterii</i> (PP) – zilustrować w postaci zapisu chemicznego przebieg reakcji: fotosyntezy, fermentacji (np. alkoholowej), spalania biologicznego – porównać sposoby oddychania bakterii i ocenić jego znaczenie dla środowiska i gospodarki człowieka – porównać <i>sposoby odżywiania się bakterii autotroficznych, saprofitycznych i pasożytniczych</i> (PP) – omówić podział systematyczny prokariotów – charakteryzować i porównywać linie rozwojowe prokariotów – analizować <i>rolę bakterii w obiegu węgla i azotu w przyrodzie</i> (PP), [E.E.] – ocenić znaczenie procesu nitryfikacji (PP), [E.E.]
3. Wirusy – bezkomórkowe formy materii ożywionej	
<ul style="list-style-type: none"> – wymienić charakterystyczne cechy budowy wirusów – omówić/opisać budowę wirionu – wymienić główne drogi zakażenia wirusem HIV – podać przykłady chorób wirusowych roślin, zwierząt i ludzi (P) – wymienić/omówić źródła oraz drogi zakażeń wirusowych (P), [E.Z.] – uporządkować etapy infekcji wirusowej – klasyfikować wirusy (P) – analizować i przedstawić graficznie budowę wirusów, w szczególności wirusa HIV (P), [E.Z.] 	<ul style="list-style-type: none"> – porównać cykle rozwojowe wirusów: lityczny i lizogoniczny – charakteryzować bezkomórkowe czynniki chorobotwórcze: wiroidy, priony – analizować i porównać różne poglądy na temat pochodzenia wirusów (PP) – analizować przebieg infekcji wirusowej (PP), [E.Z.]

Wymagania	
podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)
Różnorodność życia – najprostsze formy	
4. Protisty – najprostsze organizmy eukariotyczne	
Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – omówić środowisko życia i morfologię wybranych przedstawicieli protistów (P) – wymienić charakterystyczne cechy organizmów zaliczanych do królestwa protistów (P) – wymienić podstawowe funkcje życiowe protistów – wyliczyć sposoby odżywiania protistów – omówić sposoby pobierania składników pokarmowych przez protisty – wyjaśnić główne założenia teorii endosymbiozy – charakteryzować oraz porównać sposoby odżywiania protistów – wykonać preparat mikroskopowy i prowadzić obserwację mikroskopową wybranych przedstawicieli protistów (P) – analizować cechy budowy organizmów zaliczanych do królestwa protistów (P) – analizować czynności życiowe wybranych przedstawicieli protistów (P) – planować i prowadzić hodowlę pierwotniaków (P) – ocenić znaczenie różnych sposobów odżywiania się protistów dla środowiska – wyliczyć sposoby rozmnażania się protistów – definiować terminy: mejoza post- i pregamiczna, sporofit, gametofit, gametangia, sporangia – omówić podstawowy model przemiany pokoleń – wyjaśnić, co to jest gamia oraz wymienić rodzaje gamii u protistów (P) – porównać rodzaje gamii oraz cykle rozwojowe u protistów – analizować cykle życiowe protistów jedno- i wielokomórkowych – wymienić główne linie rozwojowe królestwa protistów – podać przykłady chorób wywoływanych przez pierwotniaki, wymienić źródła oraz drogi zakażeń (P), [E.Z.] – identyfikować pospolite gatunki należące do protistów – wyjaśnić znaczenie wiedzy o biologii wybranych protistów w celu zachowania zdrowia [E.Z.] – korzystać z różnych źródeł informacji w celu poznania klasyfikacji i biologii protistów – charakteryzować główne grupy protistów – analizować budowę protistów oraz ich znaczenie biologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> – porównać sposoby odżywiania protistów: autotrofizm, heterotrofizm, miksotrofizm (PP) – analizować zależności między budową, środowiskiem życia i czynnościami życiowymi protistów (PP) – porównywać budowę oraz realizację funkcji życiowych pomiędzy liniami rozwojowymi protistów – klasyfikować podstawowe gatunki protistów według przynależności systematycznej – analizować cykl rozwojowy zarodźca malarii (PP), [E.Z.]

Elementy botaniki	
5. Rośliny zielone – samożywne lądowe tkankowce	
Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – definiować pojęcia: telom, linia rozwojowa (P) – rozpoznawać na rycinach pierwsze rośliny zielone – wymienić rodzaje organów roślinnych (P) – podać przykłady adaptacji morfologicznej i anatomicznej roślin do życia w warunkach środowiska lądowego – analizować warunki panujące na lądzie i porównywać je z warunkami środowiska wodnego (P) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić, w jaki sposób za pomocą teorii telomowej tłumaczy się pochodzenie organów roślinnych (PP) – zilustrować schematem typy telomów oraz sposoby przekształcenia pędu (wg teorii telomowej) – wyjaśnić rolę, jaką w filogenezie roślin odegrały ryniofity, zosterofilofity i trymerofity – analizować przebieg ewolucji głównych szczepów roślinnych (PP)
6. Mszaki – rośliny z przewagą gametofitu	
<ul style="list-style-type: none"> – wymienić główne linie rozwojowe mszaków – rozpoznawać pospolite gatunki mszaków – omówić środowisko i wymagania życiowe mszaków (P) – charakteryzować budowę morfologiczną i anatomiczną mszaków (P) – udowodnić, że gametofit jest pokoleniem dominującym (PP) – analizować przystosowania morfologiczne i anatomiczne mszaków do życia na lądzie (P) – definiować pojęcia: gametofit, sporofit, splątek, przemiana pokoleń, jednopienność, dwupienność (P) – wymienić i omówić charakterystyczne cechy gametofitu i sporofitu mszaków (P) – wyjaśnić cykl rozwojowy mszaków – narysować schemat cyklu życiowego mchu – analizować związek pomiędzy zajmowanym środowiskiem a mechanizmem zapłodnienia u mszaków (P) – analizować cykl życiowy mszaków – wymienić główne linie rozwojowe – podać systematykę mszaków (PP) – wymienić i rozróżnić rodzime gatunki mszaków (P), [E.E.] – charakteryzować poszczególne grupy mszaków – oznaczyć według klucza pospolite gatunki mszaków występujące w Polsce (P), [E.E.] 	<ul style="list-style-type: none"> – porównać budowę wybranych przedstawicieli wątrobowców, mchów i torfowców (PP) – porównać budowę morfologiczną i anatomiczną gametofitu oraz sporofitu mszaków (PP) – analizować pochodzenie mszaków (PP) – rozpoznać gametofity i sporofity różnych gatunków mszaków – klasyfikować podstawowe gatunki mszaków według przynależności systematycznej – charakteryzować zbiorowiska roślinne z przewagą mszaków (PP), [E.E.] – analizować przyrodnicze i gospodarcze znaczenie mszaków (PP) – ocenić znaczenie mszaków w cyklu hydrologicznym (PP), [E.E.]
7. Tkanki roślinne – wyspecjalizowane grupy komórek	
<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować termin: tkanka – omówić charakterystyczne cechy poszczególnych rodzajów tkanek roślinnych (P) – omówić lokalizację, budowę oraz funkcje tkanek roślinnych – rozróżnić pod mikroskopem (na schemacie lub rysunku) poszczególne tkanki roślinne (PP) – narysować graf, ilustrujący klasyfikację tkanek roślinnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić kryteria klasyfikacji tkanek roślinnych – rozpoznać typ tkanki roślinnej na podstawie opisu lub na schemacie/rysunku – wyjaśnić związek budowy tkanek roślinnych z pełnionymi funkcjami – analizować i porównywać budowę i funkcje poszczególnych tkanek roślinnych (PP) – wykazać podobieństwa funkcjonalne tkanek roślinnych i zwierzęcych (na przykładzie człowieka) (PP)

Wymagania	
podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)
Elementy botaniki	
7. Tkanki roślinne – wyspecjalizowane grupy komórek	
Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – wykonać preparaty świeże i przeprowadzić obserwację mikroskopową wybranych tkanek roślinnych (P) – klasyfikować tkanki roślinne według kryterium pochodzenia lub funkcji (P) – porównać budowę pierwotnej i wtórnej tkanki okrywającej 	
8. Paprotniki – zbiorcza grupa życiowa roślin naczyniowych wytwarzających zarodniki	
<ul style="list-style-type: none"> – wymienić główne linie rozwojowe paprotników – rozpoznawać pospolite gatunki paprotników – omówić środowisko i wymagania życiowe paprotników (P) – omówić morfologię oraz anatomię sporofitu paprotników (P) – charakteryzować budowę morfologiczną i anatomiczną paprotników (P) – analizować przystosowania morfologiczne, anatomiczne i fizjologiczne paprotników do środowiska lądowego (P) – wymienić cechy charakteryzujące sporofit i gametofit paprotników (P) – wyjaśnić przebieg cyklu życiowego paproci jednako- i różnozarodnikowych (P) – założyć oraz dokumentować uprawę przedrośla paproci – wykonać preparaty świeże i przeprowadzić obserwację mikroskopową zarodników paproci lub skrzypów (P) – analizować cykle rozwojowe różnych grup paprotników – wyjaśnić rolę paprotników w powstawaniu złóż węgla (P) – wymienić i rozróżnić pospolite i chronione gatunki paprotników (P), [E.E.] – oznaczyć według klucza pospolite gatunki paprotników występujące w Polsce (P), [E.E.] – oznaczyć według klucza/atlasu pospolite gatunki paprotników występujące w Polsce (P), [E.E.] – uzasadnić potrzebę ochrony gatunkowej paprotników 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić pochodzenie paprotników (PP) – porównać budowę wybranych przedstawicieli paprotników (PP) – porównać budowę morfologiczną i anatomiczną sporofitu i gametofitu paprotników (PP) – wykazać odrębność paprotników od mszaków (PP) – udowodnić, że sporofit paprotników jest pokoleniem dominującym (PP) – analizować pochodzenie paprotników (PP) – porównać budowę morfologiczną i anatomiczną gametofitu oraz sporofitu paprotników (PP) – porównać cykl życiowy paprotników jednako- i różnozarodnikowych (PP) – przedstawić graficznie przemianę pokoleń paprotników jednako- i różnozarodnikowych (PP) – porównać przemianę pokoleń mszaków i paprotników (PP) – podać systematykę paprotników (PP) – wymienić kopalne gatunki paprotników (PP) – charakteryzować różne typy/gromady paprotników – klasyfikować podstawowe gatunki paprotników według przynależności systematycznej – analizować i oceniać rolę oraz znaczenie paprotników w zbiorowiskach roślinnych (PP), [E.E.]

9. Nasienne – współcześnie dominująca grupa roślin naczyniowych

Uczeń potrafi:

<ul style="list-style-type: none"> – wymienić główne linie rozwojowe nasiennych – wymienić i rozróżnić rodzaje kwiatostanów (PP) – wymienić rodzaje i omówić funkcje organów roślin nasiennych (P) – omówić typy systemów korzeniowych, łodygi, liści i ulistnienia (P) – rozpoznawać pospolite gatunki nasiennych – omówić środowisko i wymagania życiowe nasienne (P) – wyjaśnić mechanizm warunkujący przyrost wtórny korzenia oraz łodygi – klasyfikować łodygi, korzenie i liście – w trakcie obserwacji korzystać z przyrządów optycznych i dokumentować wyniki obserwacji w formie graficznej – analizować budowę morfologiczną i anatomiczną korzenia, łodygi i liścia (P); (por. <i>Biologia 2. Zakres rozszerzony. Podręcznik do liceum ogólnokształcącego</i>) – wymienić organy rozrodcze roślin nagozalążkowych (P) – definiować pojęcia: kwiat, kwiatostan, zapylenie, zapłodnienie, zalążek, woreczek zalążkowy, łagiewka pyłkowa, pyłek (P) – omówić cykl rozwojowy roślin nago- i okrytozalążkowych (P) – definiować pojęcia: bielmo pierwotne i wtórne, nasienie, owoc (P) – omówić budowę nasienia oraz sposoby rozprzestrzeniania się roślin nasiennych (P), [E.E.] – podać przykłady gospodarczego wykorzystywania nasion i owoców (P) – definiować pojęcia: jednopienność, dwupienność, obupłciowość, samozapylenie, zapylenie krzyżowe, przedślupność, przedprątność, różnostłupkowość (PP) – wymienić i rozróżnić elementy anatomiczne kwiatu (P) – dobrać przykłady ilustrujące sposoby rozmnażania bezpłciowego roślin ważne pod względem gospodarczym (P) – klasyfikować kwiatostany, owoce i nasiona (P) – planować i przeprowadzić badanie siły kiełkowania nasion (P) – określić warunki kiełkowania nasion (P) – analizować budowę organów rozrodczych roślin nago- i okrytozalążkowych (P) – analizować mechanizm zapylenia i zapłodnienia roślin nagozalążkowych (P) – analizować mechanizm podwójnego zapłodnienia (P) 	<ul style="list-style-type: none"> – podać przykłady metamorfoz korzenia, łodygi i liści (PP) – wyjaśnić pochodzenie nasiennych (PP) – porównać pierwotną i wtórną budowę korzenia i łodygi (PP) – udowodnić, że metamorfozy korzenia, łodygi i liści są wyrazem przystosowania rośliny do warunków środowiskowych i trybu życia (PP); (por. <i>Biologia 2. Zakres rozszerzony. Podręcznik do liceum ogólnokształcącego</i>) – wykazać zależności między budową a funkcją tkanek w organach roślin nasiennych (PP) – analizować pochodzenie roślin nasiennych (PP) – porównać powstawanie i rolę bielma roślin nago- i okrytozalążkowych (PP) – porównać budowę kwiatów wiatro- i owadopylnych (PP) – porównać cykl rozwojowy roślin nago- i okrytozalążkowych (PP) – wykonać narys kwiatu (P) – porównać przemianę pokoleń paprotników różnozarodnikowych i roślin nagozalążkowych (PP) – analizować morfologiczne, anatomiczne i fizjologiczne przystosowania roślin okrytozalążkowych do owadopylności i wiatropylności (PP) – podać systematykę roślin nago- i okrytozalążkowych (PP) – podać przykłady gatunków należących do poszczególnych form ekologicznych (PP), [E.E.] – charakteryzować wybrane gatunki roślin nago- i okrytozalążkowych (PP) – porównać budowę roślin nago- i okrytozalążkowych (PP) – uzasadnić konieczność prawnej ochrony roślin nasiennych (PP), [E.E.] – analizować skład gatunkowy wybranych zbiorowisk roślinnych (PP)
---	--

Wymagania	
podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)
Elementy botaniki	
9. Nasienne – współcześnie dominująca grupa roślin naczyniowych	
Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – analizować mechanizm powstawania nasienia i owocu (P) – analizować budowę nasienia i owocu (P) – wymienić i omówić wybrane formy ekologiczne roślin nasiennych (P) – wymienić i rozróżnić gatunki prawnie chronionych roślin nasiennych (P) [E.E.] – porównać budowę roślin jedno- i dwuliściennych (P) – wykorzystywać wiedzę z dziedziny morfologii nasiennych do identyfikowania i oznaczania roślin – oznaczać według klucza pospolite gatunki roślin nago- i okrytozalążkowych (P) 	
10. Grzyby – cudzożywne, zasadniczo lądowe organizmy beztkankowe	
<ul style="list-style-type: none"> – definiować pojęcia: plecha, strzępka, plektenchyma, mikoryza (P) – opisać środowisko, wymagania życiowe grzybów (P) – omówić typy grzybni (P) – wymienić podstawowe funkcje życiowe grzybów – wyjaśnić, co to jest mikoryza ekto- i endotroficzna – klasyfikować grzybnie i rozpoznawać je na podstawie rycin – przeprowadzić obserwację mikroskopową preparatu trwałego i omówić wyniki obserwacji – analizować kladogram ilustrujący rozwój grzybów – analizować poziomy organizacji budowy ciała grzybów (P) – wymienić sposoby rozmnażania się grzybów (P) – klasyfikować zarodniki (P) – wykonać preparat mikroskopowy i prowadzić obserwację mikroskopową drożdży oraz zarodników, na przykład pieczarki (P) – analizować sposoby rozmnażania płciowego i bezpłciowego grzybów (P) – wymienić i omówić specyficzne cechy królestwa grzybów (P) – podać przykłady wykorzystania grzybów (P) – wymienić i rozróżnić gatunki grzybów trujących (P), [E.Z.] – wymienić i rozróżnić gatunki grzybów prawnie chronionych (P), [E.E.] – wyjaśnić zasady prawidłowego zbioru grzybów (P), [E.E.; E.Z.] – oznaczyć według klucza/atlasu pospolite gatunki grzybów kapeluszowych (P) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyliczyć typy królestwa grzybów i je charakteryzować – definiować pojęcia: zarodnik, plemnica, lęgnia, gametogamia, gametangiogamia, somatogamia, dikarion, kariogamia (PP) – wyjaśnić proces powstawania mito- i mejospor – wymienić i omówić strategie odżywiania się grzybów (P) – rozpoznawać pospolite gatunki grzybów – wyjaśnić pochodzenie grzybów (PP) – założyć, prowadzić oraz dokumentować hodowlę grzybów pleśniowych – analizować hipotezy wyjaśniające pochodzenie grzybów (PP) – planować i wykonać doświadczenie potwierdzające, że fermentacja alkoholowa zachodzi z udziałem drożdży – analizować i porównać przemianę pokoleń wybranych grup grzybów (PP) – podać systematykę grzybów (PP) – uzasadnić słuszność wyodrębnienia królestwa grzybów (PP) – zorganizować i prowadzić badania zanieczyszczenia powietrza z użyciem skali porostowej – ocenić biocenotyczne znaczenie porostów jako organizmów pionierskich (PP), [E.E.]

Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – analizować rolę grzybów w procesie krążenia materii w przyrodzie (P), [E.E.] – definiować pojęcia: symbioza, mutualizm, helotyizm (P) – omówić środowisko i tryb życia porostów (P) – wymienić i rozróżnić gatunki prawnie chronione (P), [E.E.] – klasyfikować porosty (P) – oznaczyć według klucza wybrane gatunki porostów (P) – analizować budowę morfologiczną i anatomiczną porostów (P) 	
Elementy zoologii	
11. Zwierzęta – heterotroficzne organizmy tkankowe	
<ul style="list-style-type: none"> – definiować pojęcia: ontogeneza, filogeneza, obojnactwo, rozdzielnopłciowość, zwierzęta pierwotne i wtórne (P) – wymienić środowiska życia i opisać wymagania życiowe zwierząt (P) – wyjaśnić, na czym polegają procesy bruzdkowania, gastrulacji i organogenezy – dobrać przykłady zwierząt ilustrujące główne linie rozwoju ewolucyjnego – określić, z którego listka zarodkowego wykształcają się wybrane tkanki i narządy – analizować schemat rozwoju zarodkowego zwierząt – wyliczyć typy królestwa zwierząt i ogólnie je charakteryzować 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić pochodzenie zwierząt (PP) – porównać rozwój zarodkowy zwierząt pierwotnych i wtórnych (PP) – analizować pochodzenie zwierząt wielokomórkowych (PP) – analizować drzewo rodowe ilustrujące przebieg ewolucyjny zwierząt
12. Gąbki – zwierzęta beztkankowe	
<ul style="list-style-type: none"> – omówić środowisko i tryb życia gąbek (P) – wymienić i omówić sposoby rozmnażania się gąbek (P) – rozpoznawać pospolite gatunki gąbek – wymienić i rozróżnić typy komórek występujących u gąbek (P) – wyjaśnić, dlaczego gąbki zaliczamy do dwuwarstwowców oraz zwierząt beztkankowych – klasyfikować gąbki (P) – analizować budowę morfologiczną i anatomiczną gąbek (P) 	<ul style="list-style-type: none"> – porównać zasadnicze typy budowy gąbek (PP) – ocenić znaczenie gąbek (PP), [E.E.]
13. Tkanki zwierzęce	
<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować termin: tkanka – wyliczyć typy tkanek zwierzęcych – omówić charakterystyczne cechy budowy oraz funkcje tkanek – rozróżnić tkanki nabłonkowe wśród innych typów tkanek – narysować graf ilustrujący klasyfikację tkanek zwierzęcych 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić i omówić sposoby wydzielania komórkowego – identyfikować (np. na rycinach, mikro fotografiach) tkanki zwierzęce – wymienić kryteria klasyfikacji tkanki nabłonkowej – wyjaśnić związek budowy nabłonków z pełnionymi przez nie funkcjami – porównać budowę i funkcje tkanek zwierzęcych

Wymagania	
podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)
Elementy botaniki	
13. Tkanki zwierzęce	
Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> - wymienić swoiste cechy tkanki łącznej - wymienić cechy krwi i limfy świadczące o przynależności do grupy tkanek łącznych - wyliczyć elementy tworzące krew - omówić funkcje biologiczne krwi i limfy - rozpoznawać (np. na rycinach, mikrofotografiach) podstawowe rodzaje krwinek - dobrać rodzaj tkanki łącznej do narządu (-ów), w którym (-ych) występuje - wyjaśnić na wybranych przykładach związek budowy tkanki łącznej z pełnioną funkcją - narysować graf ilustrujący klasyfikację tkanek łącznych - narysować graf ilustrujący budowę krwi i limfy - scharakteryzować przystosowania w budowie krwinek do pełnionych przez nie funkcji - przeprowadzić obserwację mikroskopową rozmazu krwi człowieka i rozpoznać rodzaj krwinek - analizować wyniki podstawowego badania krwi - wyliczyć typy tkanek mięśniowych - nazwać podstawową jednostkę czynnościową mięśnia - omówić charakterystyczne cechy budowy oraz funkcji tkanek mięśniowych - rozpoznawać na rycinach i mikrofotografiach rodzaje tkanki mięśniowej oraz neurony - zdefiniować terminy: neuron, synapsa, homeostaza - nazwać podstawową jednostkę strukturalną tkanki nerwowej - wymienić charakterystyczne cechy i właściwości komórki nerwowej - wymienić funkcje neuronów i komórek glejowych - dobrać rodzaj tkanki mięśniowej do narządu (narządów), w którym występuje - uszeregować we właściwej kolejności elementy kurczliwe we włóknie mięśnia szkieletowego - narysować i opisać schemat neuronu - określić kierunek przepływu impulsów nerwowych - scharakteryzować hierarchiczną organizację organizmu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - przeprowadzić obserwację mikroskopową nabłonków (wg instrukcji) i narysować obserwowany obraz - klasyfikować tkanki według kryterium budowy lub/i funkcji - wymienić kryteria klasyfikacji tkanek łącznych - identyfikować (np. na rycinach, mikrofotografiach) tkanki łączne - wyjaśnić mechanizm regeneracji tkanki chrzęstnej i kostnej - wyjaśnić mechanizm tworzenia limfy - przeprowadzić według instrukcji obserwację mikroskopową tkanki kostnej lub chrzęstnej - narysować i opisać dostrzeżone szczegóły budowy - klasyfikować komórki krwi według charakterystycznych cech budowy - porównać budowę krwinek - porównać budowę i funkcje tkanek łącznych właściwych i oporowych - zaprojektować schemat przedstawiający proces regeneracji kości po złamaniu - wymienić kryteria podziału tkanek mięśniowych - omówić organizację elementów kurczliwych we włóknie mięśnia szkieletowego - wyliczyć rodzaje synaps - wyjaśnić mechanizm skurczu mięśni - wyjaśnić mechanizm przewodzenia impulsów nerwowych - porównać budowę i funkcje tkanek: mięśniowych, nerwowej i glejowej - przeprowadzić obserwację mikroskopową tkanki: mięśniowej poprzecznie prążkowanej szkieletowej, gładkiej, nerwowej oraz narysować i opisać zaobserwowane szczegóły budowy - skonstruować model przestrzenny sarkomeru - klasyfikować neurony i synapsy - porównać typy synaps występujących w układzie nerwowym - analizować ryciny i schematy tematycznie związane z budową i funkcjami tkanki nerwowej - dowieść, że wysoka efektywność pracy mięśni związana jest ze sposobem organizacji ich elementów

14. Parzydełkowce – tkankowe zwierzęta dwuwarstwowe	
Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – omówić środowisko i tryb życia parzydełkowców (P) – zilustrować na schemacie powstawanie atolu – wymienić i rozróżnić rodzaje komórek występujących u parzydełkowców (P) – wyjaśnić, dlaczego gąbki zaliczamy do dwuwarstwowych zwierząt tkankowych – porównać plan budowy polipa i meduzy (P) – analizować budowę morfologiczną i anatomiczną parzydełkowców (P) – rozpoznawać wybrane gatunki parzydełkowców – wymienić i rozróżnić gatunki parzydełkowców występujących w Polsce (P) – klasyfikować parzydełkowce – ocenić rolę parzydełkowców w środowisku (P), [E.E.] 	<ul style="list-style-type: none"> – podać systematykę parzydełkowców (PP) – omówić przemianę pokoleń parzydełkowców (PP) – omówić przykłady protokooperacji i mutualizmu z udziałem parzydełkowców (PP), [E.E.] – porównać budowę słuźbiopławów, krążkopławów i koralowców (PP) – założyć i prowadzić hodowlę słuźbi oraz dokumentować jej przebieg – porównać budowę słuźbiopławów, krążkopławów i koralowców (PP)
15. Płazińce – prymitywne zwierzęta trójwarstwowe	
<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować terminy: regeneracja, parenchyma – omówić środowisko i tryb życia płazińców (P) – wymienić przykładowe gatunki należące do płazińców – omówić budowę morfologiczną i anatomiczną płazińców – wyjaśnić, dlaczego płazińce zaliczane są do zwierząt pierwoustych o dwubocznej symetrii ciała i trójwarstwowców – porównać budowę parzydełkowców i płazińców – analizować budowę morfologiczną i anatomiczną płazińców wolno żyjących (P) – definiować pojęcia: hermafrodytyzm, żywiciel pośredni i żywiciel ostateczny (P) – omówić cykle rozwojowe wybranych pasożytów człowieka (P), [E.Z.] – wymienić pasożytnicze gatunki płazińców (P) – wymienić cechy budowy morfologicznej i/lub anatomicznej związane z pasożytniczym trybem życia płazińców – rozróżnić (na rycinach, preparatach) gatunki pasożytniczych płazińców – narysować na podstawie opisu schemat ilustrujący rozwój pasożytów – analizować morfologiczne, anatomiczne i fizjologiczne przystosowania płazińców do pasożytnictwa (P) – analizować schematy przedstawiające cykle rozwojowe pasożytniczych płazińców – przewidywać możliwość zarażenia się pasożytami 	<ul style="list-style-type: none"> – opisać ryciny ilustrujące budowę zewnętrzną i wewnętrzną płazińców – podać systematykę płazińców (PP) – przedstawić pozycję systematyczną wybranych gatunków płazińców – założyć i prowadzić hodowlę wyplawków oraz dokumentować jej przebieg – analizować pochodzenie zwierząt trójwarstwowych (PP) – porównać budowę tasiemców i przywr (PP) – analizować teorie wyjaśniające pochodzenie pasożytnictwa wśród płazińców (PP)

Wymagania	
podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)
Elementy zoologii	
16. Nicienie – ewolucyjny tryumf prostoty	
Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – wymienić i omówić cechy nicieni (P) – omówić środowisko i tryb życia nicieni (oblecńców) (P) – zdefiniować terminy: rozdzielnoptciowość, obojnactwo – podać przykłady gatunków należących do nicieni – omówić budowę morfologiczną i anatomiczną nicieni – wyjaśnić, dlaczego nicienie są zaliczane do zwierząt pierwoustych i trójwarstwowców – porównać budowę płazińców i nicieni – analizować budowę morfologiczną i anatomiczną nicieni (P) – wymienić pasożytnicze gatunki oblecńców (P) – omówić cykle rozwojowe wybranych pasożytów człowieka (P), [E.Z.] – wymienić cechy budowy morfologicznej i/lub anatomicznej związane z pasożytniczym trybem życia oblecńców – definiować pojęcia: dymorfizm płciowy, pasożyt mono- i polikseniczny – wyjaśnić podstawowe zasady profilaktyki zakażeń wywoływanych przez nicienie (P), [E.Z.] – rozróżnić (na rycinach, preparatach) pasożytnicze gatunki oblecńców – porównać rozwój prosty i złożony (P) – narysować na podstawie opisu schemat ilustrujący rozwój pasożytów – analizować przystosowania morfologiczne, anatomiczne i fizjologiczne nicieni do pasożytnictwa (P) – analizować schematy przedstawiające cykle rozwojowe pasożytniczych oblecńców – przewidywać sytuacje grożące zarażeniem się pasożytami 	<ul style="list-style-type: none"> – opisać ryciny ilustrujące budowę zewnętrzną i wewnętrzną nicieni – wyjaśnić pochodzenie nicieni (PP) – założyć i prowadzić hodowlę nicieni oraz dokumentować jej przebieg – analizować pochodzenie zwierząt trójwarstwowych (PP) – omówić cykle życiowe wybranych gatunków pasożytniczych nicieni (PP) – porównać budowę oraz cykle życiowe płazińców i nicieni (PP)
17. Pierścienice – segmentowane zwierzęta robakokształtne	
<ul style="list-style-type: none"> – definiować pojęcia: celoma, metameria homonomiczna i heteronomiczna, cefalizacja (P) – wymienić i omówić cechy aromorfotyczne pierścienic (P) – omówić budowę morfologiczną i anatomiczną pierścienic – wyjaśnić, dlaczego pierścienice zaliczane są do zwierząt pierwoustych, celomatycznych i trójwarstwowców 	<ul style="list-style-type: none"> – założyć i prowadzić hodowlę dżdżownicy, dokumentować jej przebieg – analizować pochodzenie zwierząt celomatycznych/pierścienic (PP) – podać systematykę pierścienic (PP) – przedstawić pozycję systematyczną wybranych gatunków pierścienic – porównać budowę i tryb życia wieloszczetów, skąposzczetów i pijawek (PP)

Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – porównać budowę oraz realizację podstawowych funkcji życiowych u pierścienic i nicieni – analizować na przykładzie dżdżownicy budowę morfologiczną i anatomiczną pierścienic (P) – analizować budowę morfologiczną i anatomiczną pierścienic (P) – omówić środowisko i tryb życia pierścienic (P) – wymienić przykłady gatunków należących do pierścienic – ocenić rolę pierścienic w środowisku (P), [E.E.] 	<ul style="list-style-type: none"> – analizować budowę morfologiczną i anatomiczną wieloszczetów i pijawek (PP) – uzasadnić rolę pierścienic w ewolucji stawonogów i mięczaków (PP)
18. Mięczaki – silnie wyspecjalizowane bezkręgowce	
<ul style="list-style-type: none"> – omówić środowisko i tryb życia mięczaków (P) – wymienić i omówić ogólne cechy typu mięczaki (P) – wyjaśnić, dlaczego mięczaki są zaliczane do zwierząt pierwoustych i trójwarstwowców – scharakteryzować budowę zewnętrzną i wewnętrzną mięczaków (na przykładzie ślimaka) – analizować morfologię, anatomię i fizjologię mięczaków (P) – wymienić i rozdzielić gatunki prawnie chronione mięczaków (P), [E.E.] – wymienić przykłady gatunków należących do mięczaków – charakteryzować gromady mięczaków – analizować przystosowania morfologiczne, anatomiczne i fizjologiczne mięczaków do środowiska (P) 	<ul style="list-style-type: none"> – opisywać ryciny przedstawiające elementy budowy morfologicznej i anatomicznej mięczaków – omówić budowę i funkcje układu krążenia głowonogów oraz rolę serca skrzelowego – omówić budowę, biologię i znaczenie naukowe amonitów i belemnitów (PP) – wyjaśnić pochodzenie mięczaków (PP) – ilustrować w różnej postaci wyniki doświadczeń i obserwacji mięczaków – wykazać różnice w rozmnażaniu się mięczaków – wyjaśnić, dlaczego głowonogi są najbardziej progresywną grupą mięczaków – porównać budowę układów i narządów wewnętrznych mięczaków z innymi typami królestwa zwierząt – założyć i prowadzić hodowle ślimaków oraz dokumentować jej przebieg – podać systematykę wybranych gatunków mięczaków (PP) – porównać środowisko, budowę oraz realizację funkcji życiowych przedstawicieli gromad typu mięczaki – porównać plan budowy ślimaków, małży i głowonogów (PP) – porównać mięczaki z pierścienicami (PP) – ocenić środowiskowe i gospodarcze znaczenie mięczaków (PP), [E.E.] – ocenić znaczenie naukowe żywej skamieniałości – <i>jednotarczowca</i> Neopilina galathea (PP)
19. Stawonogi – najliczniejszy szczebel zwierząt na Ziemi	
<ul style="list-style-type: none"> – omówić środowisko i tryb życia stawonogów (P) – wymienić i omówić charakterystyczne cechy stawonogów (P) – wymienić przystosowania morfologiczne, anatomiczne i fizjologiczne stawonogów do życia w wodzie i na lądzie (P) – wyjaśnić, dlaczego stawonogi zaliczane są do zwierząt pierwoustych i trójwarstwowców – porównać budowę powłok ciała i układu ruchu pierścienic ze stawonogami 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić progresywne w stosunku do pierścienic cechy stawonogów – porównać budowę oraz realizację podstawowych funkcji życiowych pajęczaków, skorupiaków i owadów – założyć i prowadzić hodowle wybranych stawonogów oraz dokumentować jej przebieg – analizować problemy, z jakimi zetknęli się przodkowie stawonogów, opanowując środowisko lądowe (PP)

Wymagania	
podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)
Elementy zoologii	
19. Stawonogi – najliczniejszy szczepek zwierząt na Ziemi	
Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – analizować budowę morfologiczną i anatomiczną przedstawicieli stawonogów (P) – wymienić rodzaje przeobrażenia występujące u owadów – analizować materiały filmowe i dokumentować wyniki analizy – wyjaśnić, na czym polega partenogeneza i heterogonia – charakteryzować strategie rozrodcze stawonogów – analizować zasadnicze strategie rozrodcze stawonogów (P) – wymienić i rozpoznać pospolite gatunki skorupiaków, pajęczaków, wijów i owadów (P) – wyjaśnić rolę biologiczną stawonogów ze szczególnym uwzględnieniem owadów – wymienić i identyfikować gatunki stawonogów prawnie chronionych (P), [E.E.] – porównać budowę i tryb życia skorupiaków, pajęczaków, wijów i owadów (P) – określić pozycję systematyczną wybranych gatunków stawonogów (P) – analizować przystosowania morfologiczne, anatomiczne i fizjologiczne wybranych przedstawicieli stawonogów do zajmowanego środowiska życia (P) – zdefiniować pojęcia: radiacja adaptatywna, segmentacja heteronomiczna, skrzela, płucotchawki, tchawki, miksoceł (P) – omówić ogólną budowę morfologiczną i anatomiczną stawonogów oraz wybranych gromad – opisać ryciny ilustrujące budowę zewnętrzną i wewnętrzną stawonogów – definiować pojęcia: przeobrażenie niepełne, przeobrażenie pełne, linienie, partenogeneza, heterogonia (P) 	<ul style="list-style-type: none"> – analizować pochodzenie stawonogów (PP) – opisywać/omawiać rozmnażanie stawonogów wodnych i lądowych – porównywać rozmnażanie i rozwój organizmów różnych gromad stawonogów – porównać rozwój prosty i złożony (PP) – ocenić znaczenie opieki nad potomstwem w sukcesie ewolucyjnym stawonogów (PP) – podać ogólną systematykę stawonogów (PP) – omówić zwyczaje życiowe owadów i pajaków (PP) – zilustrować w postaci linii czasu/drzewa rodowego przebieg filogenezy stawonogów – stosować klucze i przewodniki do identyfikacji stawonogów (PP) – ocenić biocenotyczną i gospodarczą rolę stawonogów (PP), [E.E.] – analizować znaczenie opieki nad potomstwem, polimorfizmu oraz struktury społecznej owadów w ewolucji tej grupy organizmów (PP)
20. Szkarłupnie – zwierzęta wtóraste o promienistej budowie ciała	
<ul style="list-style-type: none"> – omówić środowisko i tryb życia szkarłupni (P) – wymienić i omówić charakterystyczne cechy szkarłupni (P) – wyjaśnić, dlaczego szkarłupnie zaliczane są do pierwotnych zwierząt wtórastych i trójwarstwowców – wymienić przystosowania morfologiczne, anatomiczne i fizjologiczne szkarłupni do życia w wodzie 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić charakterystyczne cechy szkarłupni, odróżniające je od innych grup mających wtórny jamę ciała – przedstawić stanowisko systematyczne wybranych szkarłupni – na przykładzie szkarłupni wyjaśnić, na czym polega ewolucja regresywna – analizować pochodzenie szkarłupni (PP)

Uczeń potrafi:	
20. Szkarłupnie – zwierzęta wtórouste o promienistej budowie ciała	
<ul style="list-style-type: none"> – omówić na przykładzie rozgwiazdy budowę morfologiczną i anatomiczną szkarłupni – analizować ryciny/schematy ilustrujące budowę zewnętrzną i wewnętrzną szkarłupni 	
21. Osłonice i beczaszki – strunowce niższe	
<ul style="list-style-type: none"> – definiować pojęcia: zwierzęta pierwouste i wtórouste (P) – wymienić i omówić charakterystyczne cechy strunowców (P) – omówić środowisko i tryb życia lancetnika (P) – wyjaśnić, dlaczego strunowce zaliczane są do zwierząt wtóroustych i trójwarstwowców – wyjaśnić znaczenie terminu: strunowce – porównać strunowce z bezkręgowcami (P) – uzasadnić, dlaczego lancetnika można uważać za pierwowzór strunowca (PP) – analizować morfologię, anatomię i fizjologię lancetnika (P) – analizować pochodzenie strunowców (P) 	<ul style="list-style-type: none"> – analizować ryciny/schematy ilustrujące budowę zewnętrzną i wewnętrzną lancetnika – podać systematykę strunowców niższych (PP) – przedstawić stanowisko systematyczne żachwy i lancetnika – porównać budowę lancetnika i bezkręgowców (PP) – analizować pochodzenie zwierząt pierwoustych i wtóroustych (PP) – analizować główne linie radiacyjne strunowców (PP)
22. Zasadnicze cechy i systematyka kręgowców	
<ul style="list-style-type: none"> – definiować pojęcia: zwierzęta pierwouste i wtórouste (P) – wyjaśnić ewolucyjne zmiany budowy wewnętrznej kręgowców – wymienić i omówić charakterystyczne cechy strunowców (P) – omówić środowisko i tryb życia lancetnika (P) – wyjaśnić, dlaczego strunowce są zaliczane do zwierząt wtóroustych i trójwarstwowców – wyjaśnić znaczenie terminu: strunowce – porównać strunowce z bezkręgowcami (P) – uzasadnić, dlaczego lancetnika można uważać za pierwowzór strunowca (PP) – analizować morfologię, anatomię i fizjologię lancetnika (P) – analizować pochodzenie strunowców (P) – wymienić i omówić charakterystyczne cechy kręgowców (P) – omówić środowiska i tryb życia kręgowców (P) – wyjaśnić, dlaczego uważa się, że przodkami kręgowców były organizmy podobne do lancetnika – omówić i charakteryzować budowę zewnętrzną – analizować drzewo rodowe kręgowców (P) 	<ul style="list-style-type: none"> – analizować ryciny/schematy ilustrujące budowę zewnętrzną i wewnętrzną lancetnika – analizować ryciny/schematy ilustrujące budowę anatomiczną kręgowców – podać systematykę strunowców niższych (PP) – przedstawić stanowisko systematyczne żachwy i lancetnika – porównać budowę lancetnika i bezkręgowców (PP) – analizować pochodzenie zwierząt pierwoustych i wtóroustych (PP) – analizować główne linie radiacyjne strunowców (PP) – podać systematykę kręgowców (PP) – z zilustrować podział systematyczny podtypu kręgowce na gromady – scharakteryzować czynniki, które zadecydowały o sukcesie ewolucyjnym kręgowców – porównać budowę kręgowców i niższych strunowców (PP) – udowodnić progresywny charakter zmian w budowie i biologii kręgowców (PP) – analizować pochodzenie i tendencje ewolucyjne kręgowców (PP)
23. Beżuchowce i ryby – kręgowce pierwotnie wodne	
<ul style="list-style-type: none"> – omówić środowisko i tryb życia ryb (P) – wymienić i omówić typowe cechy gromady ryb (P) – omówić mechanizmy osmoregulacyjne u ryb słodkowodnych i morskich 	<ul style="list-style-type: none"> – definiować terminy: tarło, tarlisko, ikra, ryby anadromiczne i katadromiczne – analizować ryciny/schematy ilustrujące budowę anatomiczną ryb

Wymagania	
podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)
Elementy zoologii	
23. Beżżuchowce i ryby – kręgowce pierwotnie wodne	
Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – wyróżnić te cechy budowy, które świadczą o przynależności ryb do strunowców oraz kręgowców – charakteryzować plan budowy ciała ryb jako wynik adaptacji do życia w środowisku wodnym – charakteryzować przystosowania morfologiczne, anatomiczne oraz fizjologiczne ryb do życia w wodzie – analizować morfologię, anatomię i fizjologię minoga i ryb (P) – omówić gospodarcze znaczenie ryb (P) – wymienić i rozróżnić gatunki ryb prawnie chronionych (P), [E.E.] – przeprowadzić obserwację budowy morfologicznej ryb i dokumentować jej wyniki 	<ul style="list-style-type: none"> – podać systematykę beżżuchowców i ryb (PP) – założyć oraz dokumentować hodowlę ryb akwariowych – rysować schematy ilustrujące budowę narządów/układów narządów ryb – porównać budowę i biologię ryb chrzęstnoszkieletowych i kostnopromienistych (PP) – omówić zwyczaje <i>godowe, formy opieki nad potomstwem oraz wędrówki ryb</i> (PP), [E.E.] – identyfikować pospolite gatunki ryb i klasyfikować je według środowiska życia i przynależności systematycznej – charakteryzować wybrane gatunki ryb (PP) – analizować pochodzenie ryb (PP) – ocenić wpływ <i>rybołówstwa na życie i równowagę ekologiczną biocenozy wodnych</i> (PP), [E.E.]
24. Płazy – kręgowce dwuśrodowiskowe	
<ul style="list-style-type: none"> – omówić środowisko i tryb życia płazów (P) – wymienić i omówić charakterystyczne cechy płazów (P) – definiować terminy: skrzek, zapłodnienie zewnętrzne – wyróżnić te cechy budowy, które świadczą o przynależności płazów do strunowców oraz kręgowców – przeprowadzić obserwację budowy morfologicznej żaby i dokumentować jej wyniki – porównać budowę morfologiczną i anatomiczną płazów i ryb – analizować morfologię, anatomię i fizjologię płazów (P) – analizować mechanizm rozrodu i rozwoju płazów (P) – udowodnić związek pomiędzy budową i biologią płazów a zajmowanym środowiskiem życia (P) – omówić ekologiczne znaczenie płazów (P) – wymienić i omówić czynniki <i>zagrażające płazom</i> (P), [E.E.] – wymienić i rozróżnić gatunki płazów podlegające ochronie prawnej (P), [E.E.] – ocenić funkcje ekologiczne płazów (PP), [E.E.] – zaproponować sposoby ochrony czynnej płazów – analizować schematy ilustrujące budowę anatomiczną płazów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić, na czym polega zjawisko neotenui – omówić i porównać budowę morfologiczną i anatomiczną kijanki i dorosłej postaci płazów – założyć oraz dokumentować hodowlę płazów akwariowych – rysować schematy ilustrujące budowę narządów/układów narządów płazów – analizować budowę i biologię meandrowców (PP) – analizować pochodzenie płazów (PP) – uzasadnić zależność rozrodu i rozwoju płazów od środowiska wodnego (PP) – ocenić naukowe znaczenie gatunków <i>Latimeria chalumnae</i> i <i>Seymouria baylorensi</i> (PP) – omówić filogenezę i podać systematykę płazów (PP) – wyjaśnić, <i>dlaczego obecnie płazy stanowią jedną z grup organizmów bardziej zagrożonych wyginięciem</i> (PP), [E.E.] – identyfikować pospolite gatunki płazów i klasyfikować je według przynależności systematycznej – charakteryzować wybrane gatunki płazów (PP)

25. Gady – pierwsze owodniowce

Uczeń potrafi:

<ul style="list-style-type: none"> – omówić środowisko i tryb życia gadów współczesnych (P) – omówić budowę i funkcje skóry gadów – wymienić błony płodowe i omówić ich funkcje – wymienić progresywne cechy gadów (P) – wymienić charakterystyczne dla gadów cechy szkieletu oraz wyjaśnić znaczenie adaptacyjne każdej z nich – wyjaśnić, dlaczego gady zaliczamy do owodniowców – wyjaśnić, na czym polega zjawisko linienia u gadów – analizować morfologię, anatomię i fizjologię gadów (P) – analizować biologię rozrodu i rozwoju gadów (P) – wykazać, że błony płodowe są konieczne dla prawidłowego rozwoju gada – udowodnić związek pomiędzy budową i biologią gadów a środowiskiem życia (P) – definiować pojęcie: radiacja adaptatywna – wymienić i rozróżnić gatunki prawnie chronione (P), [E.E.] – analizować drzewo rodowe gadów (P) 	<ul style="list-style-type: none"> – rysować schematy ilustrujące budowę narządów/układów narządów gadów – analizować schematy ilustrujące budowę anatomiczną gadów – założyć oraz dokumentować hodowlę żółwia – przeprowadzić obserwację budowy zewnętrznej żółwia i dokumentować jej wyniki – porównać budowę skóry płazów i gadów – porównać budowę i biologię gadów i płazów (PP) – ocenić znaczenie błon płodowych w ewolucji gadów (PP) – uzasadnić zależność rozrodu i rozwoju płazów od środowiska wodnego (PP) – omówić środowisko i tryb życia gadów mezozoicznych – omówić filogenezę i podać systematykę gadów (PP) – identyfikować pospolite gatunki gadów i klasyfikować je według przynależności systematycznej – charakteryzować wybrane gatunki gadów (PP) – analizować pochodzenie i tendencje ewolucyjne gadów z uwzględnieniem form wymarłych (PP) – analizować przyczyny i przebieg radiacji adaptatywnej gadów mezozoicznych (PP) – ustosunkować się do hipotez wyjaśniających przyczyny wyginięcia gadów mezozoicznych (PP)
--	---

26. Ptaki – latający krewni gadów

<ul style="list-style-type: none"> – omówić środowisko i tryb życia ptaków (P) – wymienić rodzaje piór i określić ich funkcje – wymienić i omówić progresywne cechy ptaków (P) – definiować pojęcia: gniazdowniki, zagniazdowniki (P) – omówić budowę i funkcje skóry ptaków – wymienić charakterystyczne dla ptaków cechy szkieletu oraz wyjaśnić znaczenie adaptacyjne każdej z nich – wyjaśnić, dlaczego ptaki zaliczamy do owodniowców – analizować przystosowania morfologiczne, anatomiczne i fizjologiczne ptaków do lotu (P) – analizować biologię rozrodu i rozwoju ptaków (P) – wymienić i omówić czynniki zagrażające ptakom (P), [E.E.] – identyfikować pospolite gatunki ptaków – rozróżnić gatunki ptaków prawnie chronione (P), [E.E.] – zaproponować sposoby ochrony ptaków 	<ul style="list-style-type: none"> – rysować schematy ilustrujące budowę narządów/układów narządów ptaków – analizować schematy ilustrujące budowę anatomiczną ptaków – wymienić i omówić mechanizmy, które umożliwiły ptakom osiągnięcie stałocieplności – wyjaśnić mechanizm podwójnego oddychania – porównać budowę skóry gadów i ptaków – porównać budowę i biologię gadów i ptaków (PP) – ustosunkować się do hipotez wyjaśniających pochodzenie zdolności ptaków do aktywnego lotu (PP) – analizować mechanizmy umożliwiające ptakom utrzymanie wysokiego tempa przemiany materii i stałej temperatury ciała (PP) – porównać strategie rozrodcze gniazdowników i zagniazdowników (PP) – uzasadnić znaczenie aktywnej opieki nad potomstwem w ewolucji ptaków (PP) – omówić zjawisko wędrówek ptaków (PP), [E.E.] – omówić filogenezę i podać systematykę ptaków (PP)
---	--

Wymagania	
podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)
Elementy zoologii	
26. Ptaki – latający krewniacy gadów	
Uczeń potrafi:	
	<ul style="list-style-type: none"> – klasyfikować ptaki według przynależności systematycznej – charakteryzować wybrane rzędy i gatunki ptaków (PP) – ocenić biologiczne i gospodarcze znaczenie ptaków (PP), [E.E.]
27. Ssaki – sukces złożoności	
<ul style="list-style-type: none"> – omówić środowisko i tryb życia stekowców, torbaczy i ssaków łożyskowych (P) – wymienić i omówić progresywne cechy ssaków (P) – wymienić i omówić rodzaje zębów ssaków (P) – omówić budowę i funkcje skóry ssaków (P) – podać systematykę ssaków (PP) – wymienić i omówić typy łożysk (PP) – wymienić charakterystyczne dla ssaków cechy szkieletu oraz wyjaśnić znaczenie adaptacyjne każdej z cech – wyjaśnić, dlaczego ssaki zaliczamy do owodniowców i zwierząt żyworodnych – porównać pokrycie ciała ssaka z pokryciem ciała innych kręgowców – porównać budowę szkieletu osiowego kręgowców oraz określić znaczenie zauważonych różnic – porównać mechanizm wentylacji płuc płazów, gadów i ssaków oraz ocenić ich wydajność – przeprowadzić analizę drzewa rodowego ssaków (P) – analizować morfologię, anatomię i fizjologię stekowców i torbaczy (P) – analizować morfologię, anatomię i fizjologię ssaków (P) – analizować biologię rozrodu i rozwoju ssaków (P) – wymienić i rozzróżnić gatunki ssaków prawnie chronione (P), [E.E.] – omówić ekologiczne znaczenie ssaków (P) – wymienić i omówić czynniki zagrażające ssakom (P), [E.E.] – wymienić i omówić progresywne i prymitywne cechy stekowców i torbaczy (P) – rozzróżnić przykłady gospodarczego wykorzystania ssaków (P) – ocenić ekologiczne i gospodarcze znaczenie ssaków (P) – dowiedzieć, że człowiek jest ssakiem (P) – wykazać związek pomiędzy uzębieniem ssaków a rodzajem spożywanego pokarmu i trybem życia 	<ul style="list-style-type: none"> – rysować schematy ilustrujące budowę narządów/układów narządów ssaków – analizować schematy ilustrujące budowę anatomiczną ssaków – wymienić różnice w budowie układu pokarmowego ssaków roślinożernych i mięsożernych – określić przyczyny sukcesu ewolucyjnego ssaków (PP) – określić stanowisko systematyczne stekowców i torbaczy (PP) – porównać budowę i biologię stekowców i torbaczy (PP) – założyć oraz dokumentować hodowlę ssaka (np. myszy lub chomika) – przeprowadzić obserwację budowy zewnętrznej ssaka i dokumentować jej wyniki – porównać budowę i biologię ptaków i ssaków (PP) – analizować warunki i przebieg radiacji adaptatywnej ssaków (PP) – dowodzić, że budowa i biologia ssaków jest wyrazem adaptacji do zajmowanego środowiska życia (PP) – ocenić znaczenie opieki nad potomstwem w ewolucji ssaków (PP) – omówić filogenezę i podać systematykę ssaków (PP) – identyfikować pospolite gatunki ssaków i klasyfikować je według przynależności systematycznej – charakteryzować wybrane gatunki ssaków (PP) – charakteryzować wybrane rzędy ssaków (PP) – porównać wybrane rzędy ssaków (PP) – analizować ekologię i etologię wybranych gatunków ssaków (PP) – analizować pochodzenie ssaków (PP)

Wstęp do ekologii

28. Ekologia – nauka o zależnościach między organizmami i środowiskiem

Uczeń potrafi:

– definiować pojęcia: populacja, biocenoza, biotop, ekosystem, ekologia, autekologia, synekologia (P) – wymienić ogólną strukturę i funkcjonowanie ekosystemu (P) – klasyfikować ekosystemy (P) – podać kryteria wyróżnienia autekologii i synekologii (P) – analizować możliwości praktycznego wykorzystania badań ekologii (P) – udowodnić związek ekologii z innymi działaniami biologii i gałęziami przemysłu (PP) – wymienić czynniki środowiskowe – definiować pojęcia: nisza ekologiczna, zakres tolerancji ekologicznej, minimum, maksimum życiowe (P) – podać treść i interpretować podstawowe prawa ekologiczne: prawo tolerancji ekologicznej i prawo minimum (P) – rozróżnić abiotyczne i biotyczne czynniki środowiska (P) – wyjaśnić, które organizmy należą do gatunków wskaźnikowych – przedstawić w postaci wykresów zakresy tolerancji gatunków eurybiontycznych i stenobiontycznych (P) – klasyfikować rośliny pod względem wymagań środowiskowych (np. wilgotności, oświetlenia) – analizować wykresy zakresu tolerancji ekologicznej różnych organizmów (P) – definiować pojęcia: populacja, pojemność i opór środowiska, rozrodczość, śmiertelność (P) – wymienić cechy grupowe populacji biologicznej – omówić czynniki wpływające na liczebność populacji – omówić zjawisko terytorializmu (P) – przedstawić dane liczbowe ludności Polski oraz wybranych krajów świata w postaci piramid wieku i płci (P) – charakteryzować poszczególne parametry grupowe populacji – przeprowadzić badania rozmieszczenia osobników populacji i obliczyć ich zagęszczenie (P) – analizować strukturę przestrzenną, ilościową, wielkową, płciową i socjalną populacji (P) – definiować pojęcia: biocenoza, konkurencja, drapieżnictwo, pasożytnictwo, komensalizm, protokooperacja, mutualizm (P) – wymienić typy oddziaływań międzypopulacyjnych – rozróżnić i omówić rodzaje zależności troficznych w biocenozie (P) – dobrać odpowiednie przykłady populacji ilustrujących zależności antagonistyczne lub protekcyjne	– wyjaśnić znaczenie pojęć: produktywność, produktywność pierwotna i wtórna; netto, brutto (P) – omówić krążenie węgla, azotu, siarki i fosforu w przyrodzie – analizować cykle biogeochemiczne węgla, azotu, siarki – definiować pojęcia: sukcesja, sukcesja pierwotna i wtórna, sukcesja auto- i heterotroficzna, klimaks, antropopresja (P) – dobierać odpowiednie materiały źródłowe potrzebne do nauki ekologii (PP) – wyjaśnić, na czym polega zjawisko synergizmu – porównać znaczenie pojęć: optimum fizjologiczne, optimum ekologiczne – przeprowadzić badania wybranych czynników abiotycznych i na ich podstawie ocenić stan środowiska (PP), [E.E.] – analizować wieloaspektowość pojęcia: nisza ekologiczna (PP) – omówić populacyjne mechanizmy regulacji liczebności (PP) – wyjaśnić zasadę Alleego – wyjaśnić znaczenie terminów: rozrodczość maksymalna i rzeczywista, śmiertelność minimalna i ekologiczna – analizować wykresy ilustrujące rodzaje krzywych przeżywania i wzrostu populacji – planować i przeprowadzić doświadczenie ilustrujące wpływ zagęszczenia na liczebność populacji (PP) – analizować przyczyny zróżnicowania struktury i dynamiki rozrodczej populacji ludzkiej w różnych rejonach świata (PP) – analizować zależność między niszą ekologiczną a zjawiskiem konkurencji (PP) – ocenić rolę zależności międzygatunkowych w przyrodzie i w życiu człowieka (PP) – przewidywać możliwości wykorzystania allelopatii w rolnictwie ekologicznym (PP), [E.E.] – wymienić i omówić konieczne warunki zachowania równowagi biocenotycznej (PP) – zilustrować funkcjonowanie różnych ekosystemów (PP) – wyjaśnić, dlaczego nawet niewielkie stężenie środków ochrony roślin i metali ciężkich w środowisku jest poważnym zagrożeniem dla zdrowia człowieka (PP), [E.Z.; E.E.] – porównywać pokarmowe łańcuchy spasaniasa i łańcuchy detrytusowe (PP) – porównywać produktywność pierwotną i wtórną (PP)

Wymagania	
podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)
Wstęp do ekologii	
28. Ekologia – nauka o zależnościach między organizmami i środowiskiem	
Uczeń potrafi:	
<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzować i porównywać stosunki antagonyzyczne i nieantagonyzyczne – analizować zmiany liczebności populacji w układzie drapieżnik – ofiara (P) – definiować pojęcia: biocenoza, biotop, ekoton, ekosystem, zależności troficzne, producent, konsument, reducent, łańcuch i sieć troficzna, równowaga biocenotyczna, produktywność, produkcja pierwotna i wtórna (P) – omówić przepływ energii przez ekosystem (P) – rozdzielić i klasyfikować organizmy według ich przynależności do odpowiedniego poziomu troficznego (P) – przedstawić zależności troficzne w biocenozach w postaci łańcuchów i sieci pokarmowych (P) – analizować strukturę troficzną wybranych biocenoz lądowych i wodnych (P) – analizować przepływ energii, krążenie materii (powiązania pomiędzy biocenozą i jej biotopem) (P) – wymienić pierwiastki biogenne i omówić ich rolę – omówić rolę organizmów w cyklach biogeochemicznych – podać sposoby przeciwdziałania zakłóceniom w przebiegu cykli – wyjaśnić podłoże efektu cieplarnianego i przewidzieć jego konsekwencje – ocenić wpływ człowieka na przebieg cykli – wyjaśnić znaczenie terminów: cykl biogeochemiczny, pula zasobów, pula wymienna, amonifikacja, nityfikacja – podać przykłady sukcesji pierwotnej i wtórnej (P) – wyjaśnić i porównać przebieg sukcesji pierwotnej i wtórnej (P) – określić przyczyny oraz kierunki sukcesji pierwotnej (PP) – analizować wpływ działalności człowieka na przebieg sukcesji (P) – definiować pojęcia: biom, biosfera (P) – podać przykłady organizmów występujących w różnych obszarach biosfery (P) – wymienić rodzaje biomów lądowych i omówić ich rozmieszczenie geograficzne (P) – wymienić gatunki roślin i zwierząt charakterystyczne dla poszczególnych biomów (P) – analizować strukturę oraz funkcjonowanie wybranych ekosystemów lądowych (P) 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnić stwierdzenie, że funkcjonowanie agrocenozy wymaga nakładów energii (PP) – analizować funkcjonowanie ekosystemów pozbawionych producentów (PP) – udowodnić, że skrócenie łańcuchów pokarmowych może być potencjalnym źródłem ograniczenia kosztów produkcji żywności (PP) – klasyfikować cykle biogeochemiczne – porównać cykl biogeochemiczny węgla i azotu – planować i przeprowadzić doświadczenie ilustrujące przebieg sukcesji (PP) – ocenić znaczenie procesu sukcesji w przyrodzie (PP) – charakteryzować państwa roślinne i zwierzęce (PP) – określić przyczyny zróżnicowania państw roślinnych i zwierzęcych (PP) – przewodzą samodzielne lub kierowane obserwacje i badania w terenie oraz je dokumentować – analizować przyczyny i skutki eutrofizacji, zakwaszenia i zasalania zbiorników wodnych (PP)

Uczeń potrafi:	
28. Ekologia – nauka o zależnościach między organizmami i środowiskiem	
<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnić wpływ czynników klimatycznych na rozmieszczenie gatunków roślin na kuli ziemskiej (PP) – przewidzieć konsekwencje wpływu czynników zagrożających biotomom (PP) – wymienić rodzaje ekosystemów wodnych (P) – wymienić i rozróżnić gatunki organizmów charakterystycznych dla poszczególnych stref ekosystemów wodnych oraz omówić ich rolę (P) – wymienić przyczyny zakłóceń prawidłowego funkcjonowania ekosystemów wodnych (P) – porównać warunki abiotyczne ekosystemów lądowych i wodnych (P) 	

PROJEKT PLANU METODYCZNEGO

I. Różnorodność życia na Ziemi

II. Ekologia i biogeografia

Nr rozdz. /lekcji	Nr kolejnej lekcji /temat lekcji	Zakres materiału nauczania	Ćwiczenia
1	1. Przygotowujemy się do nauki biologii	1. Podstawowe zagadnienia materiału nauczania z biologii w klasie pierwszej 2. Struktura i funkcje podręcznika <i>Biologia 1. Zakres rozszerzony</i> 3. Zasady prowadzenia i oceniania zeszytu przedmiotowego 4. Regulamin pracowni biologicznej i zasady BHP 5. Wymagania edukacyjne z biologii 6. Zasady pracy zespołowej	– analiza struktury podręcznika jako podstawowej książki ucznia
Różnorodność życia – najprostsze formy			
1. Biologia – opowieść o fenomenie życia			
1/1	2. Cechy życia i poziomy jego organizacji	1. Definicja życia 2. Atrybuty życia; cechy życia, czynności życiowe 3. Poziomy organizacji układów żywych: komórkowy, organizmalny, ponadorganizmalny 4. Specjalistyczne działy biologii badające różne poziomy organizacji materii żywej	– porównywanie i opisywanie cech właściwości materii żywej i nieożywionej
1/2	3. Biologia jako nauka i przedmiot nauczania	1. Podstawy metodologii badań naukowych; teoria i prawo biologiczne 2. Metody wnioskowania indukcyjnego i dedukcyjnego 3. Źródła informacji biologicznej 4. Zarys historii nauk przyrodniczych; rozwój biologii i nauk medycznych	– klasyfikowanie źródeł informacji biologicznych według różnych kryteriów

Nr rozdz. /lekcji	Nr kolejnej lekcji /temat lekcji	Zakres materiału nauczania	Ćwiczenia
Różnorodność życia – najprostsze formy			
1. Biologia – opowieść o fenomenie życia			
		5. Odkrycia biologiczne i ich znaczenie praktyczne 6. Biologia jako przedmiot nauczania	
1/3, 4	4, 5. Obserwacje i eksperymenty biologiczne	1. Cechy poprawnej obserwacji i doświadczenia 2. Budowa i zasada działania mikroskopu optycznego; zdolność rozdzielcza, cechy obrazu mikroskopowego 3. Zasady mikroskopowania 4. Preparaty mikroskopowe świeże i trwałe, technika przygotowania preparatu wodnego 5. Mikroskopy elektronowe (TEM, SEM), ich budowa i zasada działania	– formułowanie problemów badawczych i hipotez roboczych wraz z opisem ich weryfikacji – analiza obrazu mikroskopowego – przygotowanie preparatu mikroskopowego świeżego
1/5, 6	6, 7. Podstawy klasyfikacji organizmów	1. Różnorodność gatunkowa w obrębie wybranych grup systematycznych 2. Systematyka jako nauka biologiczna 3. Taksonomia i jej reguły; stosowanie binominalnego nazewnictwa gatunków, hierarchia taksonów, zasada priorytetu 4. Nomenklatura binominalna – zasady tworzenia i znaczenie 5. Taksony używane we współczesnych systemach klasyfikacji 6. Systemy klasyfikacji 7. Techniki tworzenia współczesnych systemów naturalnych	– określanie pozycji systematycznej pospolitych gatunków roślin i zwierząt
1/7	8. Oznaczanie pospolitych gatunków roślin i zwierząt	1. Klucze i przewodniki do identyfikacji organizmów roślinnych i zwierzęcych (ewentualnie grzybów) 2. Konstrukcja kluczy (przewodników) do oznaczania gatunków 3. Zasady stosowania przewodników	– oznaczanie pospolitych gatunków roślin i zwierząt
2. Prokaryoty – organizmy beżjądrowe			
2/1	9. Występowanie i budowa bakterii	1. Biogeneza – rodowód komórek prokariotycznych 2. Struktura komórki prokariotycznej; różnicowanie budowy komórek proteobakterii i sinic 3. Formy morfologiczne bakterii	– obserwacja mikroskopowa form morfologicznych bakterii pod imersją
2/2	10. Ważniejsze czynności życiowe bakterii	1. Podstawowe funkcje życiowe prokariotów (bakterii) 2. Odżywianie się prokariotów: – heterotrofizm – autotrofizm; bakterie chemo- i fotosyntetyzujące	– opisywanie w postaci reakcji chemicznych przebiegu fermentacji (alkoholowej i mlekowej) oraz oddychania tlenowego

2. Prokarioty – organizmy bezjądrowe			
2/2		<p>3. Strategie oddychania wewnątrzkomórkowego prokariotów:</p> <ul style="list-style-type: none"> – fermentacje: alkoholowa, octowa, mlekowa – anaeroby – oddychanie tlenowe – aeroby <p>4. Rozmnażanie się prokariotów/bakterii:</p> <ul style="list-style-type: none"> – amitoza – fragmentacja – przebieg i znaczenie koniugacji 	
2/3	11. Metody klasyfikacji i znaczenie prokariotów	<p>1. Metody klasyfikacji prokariotów – metoda barwienia Grama</p> <p>2. Grupy systematyczne prokariotów i ich charakterystyka</p> <p>3. Grupy ekologiczne prokariotów (saprofity, symbionty, pasożyty), rola w funkcjonowaniu ekosystemów</p> <p>4. Rola bakterii w cyklach biogeochemicznych węgla i azotu – bakterie wiążące azot cząsteczkowy</p> <p>5. Gospodarcze znaczenie bakterii</p>	– obserwacja mikroskopowa bakterii brodawkowych
3. Wirusy – bezkomórkowe formy materii żywej			
3/1, 2	12, 13. Wirusy – bezkomórkowe formy materii żywej	<p>1. Pochodzenie i ogólna charakterystyka wirusów</p> <p>2. Budowa i kształty wirionów</p> <p>3. Etapy infekcji wirusowej; cykl rozwojowy lityczny i lizogeniczny</p> <p>4. Kryteria klasyfikacji i systematyka wirusów</p> <p>5. Choroby wirusowe zwierząt, człowieka i roślin</p> <p>6. Bezkomórkowe czynniki chorobotwórcze; wiroidy, priony</p>	– dobieranie właściwych argumentów do dyskusji panelowej na temat: Czy wirusy są organizmami żywymi?
4. Protisty – najprostsze organizmy eukariotyczne			
4/1, 2	14, 15. Występowanie i ważniejsze czynności życiowe protistów	<p>1. Powstanie komórki eukariotycznej – teoria endosymbiozy</p> <p>2. Polifiletyczny charakter i ogólna charakterystyka protistów</p> <p>3. Zróżnicowanie morfologiczne protistów; jednokomórkowe, komórczaki, kolonijne, wielokomórkowe i środowisko życia protistów</p> <p>4. Wybrane czynności życiowe protistów</p> <p>a) odżywianie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – autotrofizm – heterotrofizm – sposoby pobierania pokarmów: wchłanianie, pinocytoza, fagocytoza – myksotrofizm <p>b) oddychanie tlenowe</p> <p>c) osmoregulacja i wydalanie – roztwory izotoniczne, hipertoniczne; wodniczki tętniące</p> <p>d) wrażliwość – polaryzacja błony komórkowej</p> <p>e) ruch – techniki lokomocji wśród protistów</p>	<p>– obserwacja mikroskopowa pierwotniaków</p> <p>– obserwacja mikroskopowa protistów samodziwnych (glonów)</p>

Nr rozdz. /lekcji	Nr kolejnej lekcji /temat lekcji	Zakres materiału nauczania	Ćwiczenia
Różnorodność życia – najprostsze formy			
4. Protisty – najprostsze organizmy eukariotyczne			
4/3	16. Rozmnażanie się i rozwój protistów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategie rozmnażania się protistów 2. Zalety i wady rozmnażania bezpłciowego i płciowego 3. Cykle życiowe protistów jednokomórkowych: z mejozą post- i pregamiczną 4. Przemiany pokoleń u wielokomórkowych protistów; przemiany izo- i heteromorficzne 5. Proces izogamii, anizogamii i oogamii 	<ul style="list-style-type: none"> – porównywanie przebiegu cykli rozwojowych protistów – obserwacja koniugacji u skrętnicy
4/4	17. Przegląd systematyczny i znaczenie protistów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Główne linie rozwojowe protistów; krasnorosty, zielenice, stramenopile, alweolaty, euglenozoa, sarkodowe 2. Charakterystyka środowisk życia, budowy oraz funkcji życiowych wybranych grup protistów 3. Rola protistów w funkcjonowaniu biosfery oraz w życiu człowieka – pasożytnicze protisty 	<ul style="list-style-type: none"> – obserwacja budowy mikroskopowej pierwotka/skrętnicy – obserwacja mikroskopowa glonów i pierwotniaków
Elementy botaniki			
5. Rośliny zielone – samożywne lądowe tkankowce			
5/1	18. Pochodzenie roślin telomowych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Warunki fizykochemiczne środowiska wodnego i lądowego 2. Główne przystosowania roślin do życia na lądzie 3. Opanowanie środowiska lądowego przez rośliny – pierwsze rośliny 4. Założenia teorii telomowej 5. Główne linie rozwojowe roślin 	<ul style="list-style-type: none"> – opracowanie kladogramu na podstawie opisu filogenezy roślin
6. Mszaki – rośliny z przewagą gametofitu			
6/1	19. Pochodzenie i budowa mszaków na przykładzie mchu płonnika	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mszaki jako odrębna linia organowców, ogólna systematyka mszaków 2. Pochodzenie i środowisko życia mszaków 3. Zróżnicowanie budowy morfologicznej mszaków; gametofit, sporofit 4. Budowa anatomiczna mszaków wyrazem przystosowania do życia na lądzie 	<ul style="list-style-type: none"> – obserwacja budowy morfologicznej mchu płonnika – obserwacja budowy anatomicznej łodyżki mchu płonnika
6/2	20. Przemiana pokoleń mszaków	<ol style="list-style-type: none"> 1. Morfologia gametofitu i sporofitu mszaków 2. Budowa gametangiów mszaków; plemnio- i rodniostany, jednopienność a dwupienność 3. Budowa zarodni mszaków 4. Przemiana pokoleń mszaków – dominacja gametofitu 5. Rozmnażanie wegetatywne mszaków 	<ul style="list-style-type: none"> – obserwacja makroskopowa plemnio- i rodniostanów oraz zarodni mchu – obserwacja mikroskopowa budowy gametangiów mszaków oraz zarodników – opracowanie schematu cyklu rozwojowego mchu na podstawie analizy tekstu i filmu

6. Mszaki – rośliny z przewagą gametofitu			
6/3	21. Przegląd systematyczny i znaczenie mszaków	<p>1. Przegląd systematyczny mszaków</p> <p>2. Znaczenie biologiczne mszaków; mszaki jako rośliny pionierskie, glebotwórcze, eutrofizacja wód</p> <p>3. Rola mszaków w obiegu wody w przyrodzie</p> <p>4. Gospodarcze i lecznicze znaczenie mszaków; materiał opałowy, użyźnianie gleby, znaczenie przemysłowe mszaków</p>	<p>– rozpoznawanie i oznaczanie pospolitych gatunków mszaków</p> <p>– badanie właściwości higroskopijnych mchów</p>
7. Tkanki roślinne – wyspecjalizowane grupy komórek			
7/1, 2	22, 23. Podział i charakterystyka tkanek roślinnych. Charakterystyka tkanek roślinnych – tkanka przewodząca i wzmacniająca	<p>1. Definicja tkanki</p> <p>2. Klasyfikacja tkanek roślinnych: twórcze, stałe (okrywająca, wypełniająca, wzmacniająca, przewodząca)</p> <p>3. Lokalizacja, rodzaje, budowa i funkcje merystemów</p> <p>4. Lokalizacja, rodzaje, budowa i funkcje tkanek stałych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tkanka okrywająca korzenia, łodygi i liści – wytwory tkanki okrywającej – tkanka miękkiszowa, typy miękkiszu – tkanka wzmacniająca – tkanka przewodząca – naczynia a rurki sitowe – tkanka wydzielnicza <p>5. Tkanki roślinne a tkanki zwierzęce</p>	<p>– obserwacja wybranych tkanek roślinnych i dokumentowanie wyników obserwacji schematycznymi i opisanymi rysunkami</p>
8. Paprotniki – zbiorcza grupa życiowa roślin naczyniowych wytwarzających zarodniki			
8/1	24. Przystosowania paprotników do lądowego trybu życia	<p>1. Paprotniki jako odrębna linia właściwych organowców lądowych – ogólna systematyka paprotników</p> <p>2. Budowa morfologiczna paprotników; gametofit, sporofit – organy wegetatywne i rozrodcze</p> <p>3. Budowa anatomiczna paprotników wyrazem przystosowania do życia na lądzie</p>	<p>– obserwacja makroskopowa sporofitów paprotników</p> <p>– obserwacja mikroskopowa przekroju porzecznego łodygi paproci</p>
8/2	25. Cykle rozwojowe paprotników	<p>1. Gametofit a sporofit paprotników</p> <p>2. Paprotniki jednako- i różnozarodnikowe</p> <p>3. Przemiana pokoleń paprotników jednako- i różnozarodnikowych – dominacja sporofitu</p>	<p>– obserwacja mikroskopowa przedrośla paproci</p>
8/3	26. Przegląd systematyczny i znaczenie paprotników	<p>1. Przegląd systematyczny paprotników – pospolite gatunki skrzypów i paproci</p> <p>2. Ochrona gatunkowa paprotników</p> <p>3. Historyczne i współczesne znaczenie paprotników</p> <ul style="list-style-type: none"> – paprotniki kopalne – skład gatunkowy lasu karbońskiego 	<p>– rozpoznawanie i oznaczanie pospolitych gatunków paproci i skrzypów</p>
9. Nasienne – współcześnie dominująca grupa roślin naczyniowych			
9/1, 2	27, 28. Budowa oraz funkcje korzeni, łodyg i liści roślin nasiennych	<p>1. Rośliny nasienne – sukces ewolucyjny na lądzie</p> <p>2. Funkcje, budowa morfologiczna i anatomiczna korzenia</p> <ul style="list-style-type: none"> – systemy korzeniowe 	<p>– obserwacja mikroskopowa przekrojów łodyg roślin jedno- i dwuliściennej</p> <p>– obserwacja mikroskopo-</p>

Nr rozdz. /lekcji	Nr kolejnej lekcji /temat lekcji	Zakres materiału nauczania	Ćwiczenia
Elementy botaniki			
9. Nasionne – współcześnie dominująca grupa roślin naczyniowych			
9/1, 2		<ul style="list-style-type: none"> – metamorfozy korzeniowe – symbiozy korzeniowe – budowa pierwotna i wtórna, przyrost korzenia na grubość 3. Funkcje, budowa morfologiczna i anatomiczna pędu: <ul style="list-style-type: none"> – metamorfozy łodygowe – budowa pierwotna i wtórna, przyrost łodygi na grubość 4. Funkcje, budowa morfologiczna i anatomiczna liści: <ul style="list-style-type: none"> – typy ulistnienia i liści – metamorfozy liściowe <p>Uwaga: Dokładna analiza budowy anatomicznej korzenia, łodygi i liścia w: <i>Biologia 2. Zakres rozszerzony. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego</i></p>	<p>wa przekroju poprzecznego igły sosny i liścia rośliny okrytonasiennej</p>
9/3, 4	<p>29, 30. Budowa i funkcje organów generatywnych roślin nasiennych. Powstawanie i podział owoców roślin okrytonasiennych</p>	<p>1. Rozmnażanie się roślin nagozalążkowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – budowa organów rozrodczych roślin nagozalążkowych – zapylenie i zapłodnienie u roślin nagozalążkowych – cykl rozwojowy roślin nagozalążkowych – organy rozrodcze i cykl rozwojowy paproci nasiennych <p>2. Rozmnażanie się roślin okrytozalążkowych</p> <ul style="list-style-type: none"> – budowa kwiatu roślin okrytozalążkowych – rodzaje kwiatów i kwiatostanów – zapylanie – podwójne zapłodnienie roślin okrytozalążkowych – cykl rozwojowy roślin okrytozalążkowych – <i>bezpłciowe sposoby rozmnażania się roślin okrytozalążkowych</i> <p>3. Nasiona i owoce</p> <ul style="list-style-type: none"> – tajemnica sukcesu ewolucyjnego roślin nasiennych – powstawanie i budowa nasienia – rodzaje nasion – okres spoczynku; warunki kiełkowania nasion – powstawanie i rodzaje owoców – sposoby rozprzestrzeniania się roślin nasiennych – gospodarcze wykorzystanie nasion i owoców 	<ul style="list-style-type: none"> – obserwacja makroskopowa i mikroskopowa kwiatów oraz zalążków/zalążni i pylników rośliny nasiennej – obserwacja makroskopowa budowy morfologicznej nasion/owoców – opracowanie grafu ilustrującego klasyczny podział nasion i owoców – przedstawienie w postaci posteru/gazetki sposobów rozprzestrzeniania się roślin nasiennych oraz/lub rodzajów owoców i nasion

9. Nasionne – współcześnie dominująca grupa roślin naczyniowych			
9/5, 6	31, 32. Przegląd i znaczenie roślin nasiennych	<p>1. Przegląd systematyczny roślin nagozalążkowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakterystyka gatunków krajowych – ochrona gatunkowa roślin nagozalążkowych <p>2. Przegląd systematyczny roślin okrytozalążkowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakterystyka wybranych grup roślin okrytozalążkowych – ochrona gatunkowa roślin okrytozalążkowych – porównanie roślin jedno- i dwuliściennych <p>3. Formy ekologiczne i zbiorowiska roślin nasiennych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – formy biologiczne roślin nasiennych – charakterystyka wybranych form ekologicznych – charakterystyka wybranych zbiorowisk roślinnych 	– analiza informacji zawartych we wzorze oraz narysie (diagramie) kwiatowym
10. Grzyby – cudzożywne, zasadniczo lądowe organizmy beztkankowe			
10/1	33. Pochodzenie, budowa i ważniejsze czynności życiowe grzybów	<p>1. Rodowód grzybów</p> <p>2. Grzyby – plechowce lądowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> – środowisko i tryb życia grzybów – poziomy organizacji budowy ciała grzybów (plechy jednokomórkowe, nitkowate i plektenchymatyczne) – strategie odżywiania się grzybów; saprotrofizm, pasożytnictwo – fermentacja alkoholowa <p>3. Symbiozy z udziałem grzybów; mikoryzy ekotroficzne i endotroficzne</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zakładanie i prowadzenie hodowli grzybów pleśniowych – fermentacja alkoholowa – planowanie i wykonanie doświadczenia
10/2	34. Rozmnażanie się i rozwój grzybów	<p>1. Sposoby rozmnażania się grzybów</p> <p>2. Rodzaje rozmnażania bezpłciowego grzybów, rodzaje zarodników</p> <p>3. Strategie rozmnażania się płciowego: gametogamia, gametangiogamia, somatogamia</p> <p>4. <i>Przemiana pokoleń wybranych grup grzybów (sprzężniaków, workowców i podstawczaków)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – obserwacja mikroskopowa pączkujących drożdży – obserwacja mikroskopowa zarodników pieczarki lub preparatu trwałego smardz – hymenium
10/3	35. Przegląd systematyczny i znaczenie grzybów	<p>1. Pozycja systematyczna grzybów</p> <p>2. Typy królestwa grzybów – przegląd pospolitych grzybów kapeluszowych</p> <p>3. Wademekum rozsądnego grzybiarza</p> <p>4. Biocenotyczne i gospodarcze znaczenie grzybów</p> <p>5. Ochrona gatunkowa grzybów</p>	– rozpoznawanie grzybów kapeluszowych na podstawie atlasu/programu komputerowego
10/4	36. Porosty – przykład symbiozy mutualistycznej	<p>1. Środowisko życia i klasyfikacja porostów</p> <p>2. Formy morfologiczne plech porostów</p> <p>3. Budowa anatomiczna ciała porostów</p> <p>4. Porosty jako organizmy pionierskie</p> <p>5. <i>Porosty biowskaźnikami zanieczyszczenia powietrza</i></p>	– obserwacja makroskopowa i mikroskopowa plechy porostów i jej dokumentacja w postaci rysunku

Nr rozdz. /lekcji	Nr kolejnej lekcji /temat lekcji	Zakres materiału nauczania	Ćwiczenia
Elementy botaniki			
10. Grzyby – cudzożywne, zasadniczo lądowe organizmy beztkankowe			
10/4			– ćwiczenia w klasyfikowaniu porostów ze względu na morfologię plechy i miejsce występowania
Elementy zoologii			
11. Zwierzęta – heterotroficzne organizmy tkankowe			
11/1	37. Pochodzenie, rozmnażanie się i przebieg rozwoju zarodkowego zwierząt	1. Pochodzenie zwierząt 2. Typy rozmnażania się zwierząt; obojnactwo a rozdzielnopłciowość 3. Etapy rozwoju zarodkowego zwierząt a organizacja biologicznej budowy ciała 4. Główne linie rozwojowe zwierząt, rodzaje symetrii ciała zwierząt tkankowych	– analiza drzewa rodowego zwierząt
12. Gąbki – zwierzęta beztkankowe			
12/1	38. Występowanie, budowa i ważniejsze czynności życiowe gąbek. Gąbki – najprostsze zwierzęta wielokomórkowe	1. Pochodzenie gąbek 2. Środowisko życia i rodzime gatunki gąbek 3. Budowa morfologiczna i anatomiczna gąbek 4. Funkcje życiowe; odżywianie i rozmnażanie 5. Przegląd systematyczny, znaczenie ekologiczne i gospodarcze gąbek	– obserwacja makroskopowa szkielecików gąbek – analiza budowy histologicznej gąbek
13. Tkanki zwierzęce			
13/1	39. Podział i charakterystyka tkanek zwierzęcych – tkanka nabłonkowa	1. Tkanki; definicja i klasyfikacja tkanek 2. Swoiste cechy budowy tkanki nabłonkowej 3. Typy nabłonków i ich funkcje	– obserwacja mikroskopowa budowy nabłonka wielowarstwowego płaskiego
13/2	40. Charakterystyka tkanek zwierzęcych – tkanka łączna	1. Ogólna charakterystyka tkanki łącznej 2. Klasyfikacja tkanki łącznej: tkanka łączna właściwa, tkanka łączna oporowa – budowa i funkcje 3. Regeneracja tkanki kostnej 4. Krew – płynną tkanką łączną 5. Różnorodność funkcji krwi 6. Skład jakościowy i ilościowy krwi człowieka: – osocze – składniki morfotyczne, grupy krwi 7. Skład i funkcje limfy	– obserwacja budowy mikroskopowej tkanki kostnej i chrzęstnej – obserwacja mikroskopowa rozmazu krwi człowieka
13/3, 4	41, 42. Charakterystyka tkanek zwierzęcych – tkanka mięśniowa. Charakterystyka tkanek zwierzęcych – tkanka nerwowa i glejowa	Charakterystyka tkanek zwierzęcych – tkanka nerwowa i glejowa 1. Ruch jako przejaw życia 2. Tkanka mięśniowa – klasyfikacja: – gładka – poprzecznie prążkowana szkieletowa – poprzecznie prążkowana serca 3. Zróżnicowanie strukturalne i funkcjonalne 4. Tkanka nerwowa i glejowa – funkcje w organizmie	– obserwacja mikroskopowa budowy tkanki mięśniowej poprzecznie prążkowanej i/lub gładkiej

13. Tkanki zwierzęce			
13/3, 4		5. Neuron podstawową jednostką strukturalną układu nerwowego 6. Budowa i typy synaps – przewodnictwo nerwowe	
14. Parzydełkowce – tkankowe zwierzęta dwuwarstwowe			
14/1	43. Występowanie, budowa i ważniejsze czynności życiowe parzydełkowców	1. Parzydełkowce jako najstarsze zwierzęta tkankowe 2. Środowisko życia parzydełkowców 3. Budowa morfologiczna i anatomiczna: – plan budowy polipa i meduzy – budowa histologiczna parzydełkowców 4. Rozmnażanie parzydełkowców: – sposoby rozmnażania bezpłciowego – przemiana pokoleń	– założenie i prowadzenie hodowli stłłbi pospolitej lub zielonej – obserwacja budowy chęłbi modrej
14/2	44. Przegląd systematyczny i znaczenie parzydełkowców	1. Pozycja systematyczna parzydełkowców: – typy parzydełkowców – gatunki rodzime 2. Ekologia parzydełkowców, przykłady protokoperacji/symbiozy 3. Znaczenie rafotwórcze parzydełkowców, koralie madreporowe	– obserwacja szkieletów koralii madreporowych
15. Płazińce – prymitywne zwierzęta trójwarstwowe			
15/1	45. Płazińce wolno żyjące – pochodzenie, budowa i występowanie	1. Płazińce jako trójwarstwowce – filogeneza płazińców 2. Systematyka płazińców 3. Środowisko i tryb życia wirków 4. Budowa morfologiczna płazińców wolno żyjących 5. Budowa anatomiczna płazińców wolno żyjących: – odcinki układu pokarmowego – układ nerwowy typu ortogonalnego – układ wydalniczy typu protonefrydialnego 6. Czynności życiowe płazińców: odżywanie, oddychanie, wydalanie, ruch	– założenie i prowadzenie hodowli wypławków – obserwacja makroskopowa morfologii i zachowania się wypławka
15/2	46. Przegląd systematyczny płazińców z uwzględnieniem cykli rozwojowych pasożytów wewnętrznych	1. Przystosowania przywr i tasiemców do pasożytnictwa 2. Wybrane cykle rozwojowe tasiemców (tasiemiec uzbrojony i nieuzbrojony) 3. Profilaktyka chorób pasożytniczych 4. <i>Wybrane cykle rozwojowe przywr</i>	– obserwacja pokroju oraz morfologii ciała tasiemca – opracowanie schematu rozwoju motylicy wątrobowej na podstawie opisu

Nr rozdz. /lekcji	Nr kolejnej lekcji /temat lekcji	Zakres materiału nauczania	Ćwiczenia
Elementy zoologii			
16. Nicienie – ewolucyjny tryumf prostoty			
16/1	47. Pochodzenie, budowa i ważniejsze czynności życiowe nicieni na przykładzie glisty ludzkiej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pochodzenie i cechy nicieni, nicienie jako zwierzęta schizoceliczne 2. Środowisko i tryb życia nicieni 3. Budowa morfologiczna nicieni 4. Budowa anatomiczna nicieni: <ul style="list-style-type: none"> – odcinki układu pokarmowego – układ nerwowy typu ortogonalnego – układ wydalniczy typu protonefrydialnego – układ rozrodczy – rozdzielnoptciowość 5. Czynności życiowe nicieni; lokomocja, odżywianie, wydalanie 	<ul style="list-style-type: none"> – założenie i prowadzenie hodowli nicieni glebowych – obserwacja makroskopowa budowy zewnętrznej glisty
16/2	48. Przebieg cykli rozwojowych pasożytniczych nicieni zwierząt i człowieka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozmnażanie i rozwój nicieni 2. Przegląd nicieni; gatunki wolno żyjące i pasożytnicze 3. Cykle życiowe wybranych nicieni pasożytniczych; glisty, włosienia 4. Profilaktyka chorób wywołanych przez nicienie 	<ul style="list-style-type: none"> – omówienie cykli rozwojowych obleńców na podstawie schematów
17. Pierścienie – segmentowane zwierzęta robakokształtne			
17/1	49. Pochodzenie, budowa i ważniejsze czynności życiowe pierścienic	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pierścienie jako zwierzęta celomacyjne 2. Środowisko oraz tryb życia pierścienic 3. Plan budowy pierścienic – metameria, cefalizacja 4. Budowa anatomiczna: <ul style="list-style-type: none"> – doskonalenie budowy układów nerwowego, pokarmowego i wydalniczego – rozwój układu krwionośnego 5. Czynności życiowe pierścienic: ruch, odżywianie, oddychanie, wydalanie, rozmnażanie (trochofora) 	<ul style="list-style-type: none"> – założenie i prowadzenie hodowli dżdżownic – obserwacja makroskopowa morfologii i zachowania się dżdżownicy
17/2	50. Przegląd systematyczny i znaczenie pierścienic	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podział systematyczny pierścienic 2. Charakterystyka wieloszczetów, skąposzczetów i pijawek 3. Ekologia pierścienic 4. Znaczenie pierścienic w ewolucji zwierząt bezkręgowych 	<ul style="list-style-type: none"> – obserwacja makroskopowa morfologii i zachowania się pijawki
18. Mięczaki – silnie wyspecjalizowane bezkręgowce			
18/1	51. Filogeneza, budowa i ważniejsze czynności życiowe mięczaków na przykładzie ślimaka winniczka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pochodzenie mięczaków 2. Gromady typu mięczaki 3. Budowa zewnętrzna i powłoka ciała ślimaków 4. Budowa anatomiczna a czynności życiowe ślimaków: <ul style="list-style-type: none"> – lokomocja – odcinki układu pokarmowego, specyficzne cechy budowy – odżywianie – narządy wymiany gazowej – oddychanie 	<ul style="list-style-type: none"> – założenie i prowadzenie hodowli ślimaków lądowych – obserwacja budowy zewnętrznej i zachowania się wstężyka

18. Mięczaki – silnie wyspecjalizowane bezkręgowce			
18/1		<ul style="list-style-type: none"> – układ krążenia (swoista organizacja układu krwionośnego głowonogów) – układ nerwowy, narządy zmysłów (struktura anatomiczna oka głowonogów) – układ wydalniczy, nerki – wydalanie – układ rozrodczy – dominacja obojnactwa, rozwój prosty i złożony 	
18/2	52. Przegląd systematyczny i znaczenie mięczaków	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przegląd systematyczny mięczaków 2. Budowa i biologia małży i głowonogów 3. Występowanie i środowisko życia mięczaków – różnorodność przystosowań ekologicznych 4. Znaczenie gospodarcze mięczaków i ochrona gatunkowa mięczaków 	– analiza porównawcza budowy ślimaka, małża i głowonoga
19. Stawonogi – najlicniejszy szczepek zwierząt na Ziemi			
19/1, 2	53, 54. Pochodzenie i radiacja adaptacyjna stawonogów. Budowa anatomiczna i ważniejsze czynności życiowe stawonogów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Filogeneza i radiacja adaptacyjna stawonogów 2. Środowisko życia stawonogów – opanowanie środowiska lądowego 3. Budowa morfologiczna i powłoka ciała stawonogów: <ul style="list-style-type: none"> – szkielet zewnętrzny, linienie – segmentacja heteronomiczna specjalizacja strukturalna i funkcjonalna odnóży, stawy 4. Budowa anatomiczna: <ul style="list-style-type: none"> – realizacja funkcji życiowych – układ mięśniowy a sprawność ruchowa stawonogów – doskonalenie budowy układu pokarmowego – typ układu krążenia, lokalizacja serca – rozwój układu nerwowego, narządy zmysłów stawonogów – układ oddechowy, narządy wymiany gazowej stawonogów wodnych i lądowych – doskonalenie budowy układu wydalniczego, produkty wydalania 	– założenie i prowadzenie hodowli owada (patyczaka), obserwacja makroskopowa jego morfologii i zachowania się
19/3	55. Rozmnażanie się i rozwój stawonogów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozdzielność i jajorodność stawonogów 2. Typy rozwoju: <ul style="list-style-type: none"> – stadia rozwojowe – rozwój prosty – rozwój złożony; z przeobrażeniem niepełnym i pełnym – linienie, przepoczwarczenie 3. Opieka nad potomstwem 	– obserwacja rozwoju owadów hodowanych w pracowni biologicznej
19/4, 5	56, 57. Przegląd systematyczny stawonogów z uwzględnieniem gatunków chronionych w Polsce.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Filogeneza i podział systematyczny stawonogów 2. Ogólna charakterystyka podtypów: <ul style="list-style-type: none"> – trylobitowce – szczękokoczułkowce – żuwaczkowate 	– ćwiczenia w posługiwaniu się kluczami do oznaczania zwierząt

Nr rozdz. /lekcji	Nr kolejnej lekcji /temat lekcji	Zakres materiału nauczania	Ćwiczenia
Elementy zoologii			
19. Stawonogi – najliczniejszy szczepek zwierząt na Ziemi			
19/4, 5	Znaczenie stawonogów w przyrodzie i gospodarce człowieka	3. Budowa i biologia skorupiaków, pajęczaków, wijów oraz owadów 4. Ochrona gatunkowa stawonogów 5. Ekologia i znaczenie gospodarcze grup stawonogów ze szczególnym uwzględnieniem owadów	
20. Szkarłupnie – zwierzęta wtórouste o promienistej symetrii ciała			
20/1	58. Występowanie, budowa i ważniejsze czynności życiowe szkarłupni	1. Pochodzenie i ewolucja szkarłupni 2. Swoiste cechy budowy morfologicznej i pokrój ciała szkarłupni 3. Anatomiczna struktura układów: – pokarmowego – ambulakralnego – nerwowego – narządy zmysłów – rozrodczego 4. Wybrane czynności życiowe 5. Przegląd systematyczny i znaczenie szkarłupni	– obserwacja makroskopowa budowy szkarłupni (np. rozgwiazd)
21. Osłonice i beczaszkowce – strunowce niższe			
21/1, 2	59, 60. Pochodzenie i cechy charakterystyczne typu strunowce. Budowa i biologia lancetnika – swobodnego modelu strunowca	1. Pochodzenie strunowców 2. Cechy charakterystyczne strunowców, topografia układów bezkręgowców i strunowców 3. Systematyka strunowców, główne linie radiacyjne strunowców 4. Osłonice i beczaszkowce jako prymitywne strunowce 5. Lancetnik jako swoisty pierwowzór strunowców: – pozycja systematyczna lancetnika – środowisko, tryb życia i morfologia lancetnika – anatomia lancetnika (układy: mięśniowy, pokarmowy, oddechowy, krążenia, wydalniczy, nerwowy i narządy zmysłów) – rozmnażanie i rozwój lancetnika	– analiza topografii układów wewnętrznych bezkręgowców i strunowców, opracowanie schematu planów budowy
22. Zasadnicze cechy i systematyka kręgowców			
22/1, 2	61, 62. Pochodzenie i filogeneza kręgowców. Budowa i funkcje życiowe kręgowców	1. Kręgowce jako największy podtyp strunowców – pochodzenie i filogeneza 2. Sukcesy ewolucyjne kręgowców: – wykształcenie szczęk – wyjście na ląd; kończyny kroczone, dwa obiegi krwi, błony płodowe – stałocieplność – rozwój mózgowia 3. Charakterystyczne cechy budowy zewnętrznej kręgowców – pokrój i plan budowy ciała 4. Swoiste cechy budowy anatomicznej kręgowców a realizacja czynności życiowych: – szkielet wewnętrzny – ruch	– analiza drzewa rodowego kręgowców – analiza budowy anatomicznej kręgowców

22. Zasadnicze cechy i systematyka kręgowców			
22/1,2		<ul style="list-style-type: none"> - układ pokarmowy – odżywianie - układ oddechowy – narządy wymiany gazowej - układ krążenia, obiegi krwi - układ nerwowy i narządy zmysłów – plastyczność reakcji (zachowań) - układ wydalniczy – wydalanie, finalne produkty przemian azotowych - układ rozrodczy – jajo- i żyworodność 5. Ogólna systematyka kręgowców 	
23. Bezzuchwocce i ryby – kręgowce pierwotnie wodne			
23/1, 2	63, 64. Budowa i czynności życiowe bezzuchwoców oraz ryb	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bezzuchwocce i ryby – kręgowce pierwotnie wodne 2. Stanowisko systematyczne ryb i bezzuchwoców 3. Morfologia i anatomia minoga 4. Linie rozwojowe ryb – chrzęstnoszkieletowe i kościste 5. Przystosowania morfologiczne, anatomiczne i fizjologiczne ryb do życia w wodzie 6. Rozmnażanie się i rozwój ryb 	<ul style="list-style-type: none"> - założenie i prowadzenie hodowli ryb akwariowych - obserwacja makroskopowa budowy morfologicznej i zachowania się ryby - obserwacja budowy tusek wybranych gatunków ryb
23/3	65. Przegląd systematyczny, znaczenie i ochrona ryb	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przegląd systematyczny ryb 2. Ekologia ryb – tarło i wędrówki ryb 3. Przegląd gatunków krajowych i ochrona gatunkowa ryb 4. Znaczenie gospodarcze ryb 	<ul style="list-style-type: none"> - wyszukiwanie informacji o ochronie gatunkowej ryb - przygotowanie się do dyskusji na temat wpływu rybołówstwa na równowagę ekologiczną mórz i oceanów
24. Płazy – kręgowce dwuśrodowiskowe			
24/1, 2	66, 67. Przystosowania płazów do wodno-łądowego trybu życia – funkcje życiowe płazów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Płazy – kręgowce dwuśrodowiskowe 2. Wyjście kręgowców na ląd – zmiany ewolucyjne prowadzące do powstania pierwszych kręgowców lądowych 3. Meandrowce – formy przejściowe między rybami a płazami 4. Wodno-łądowa strategia życiowa płazów: <ul style="list-style-type: none"> - przystosowania morfologiczne, anatomiczne i fizjologiczne płazów do życia na lądzie - uzależnienie płazów w budowie i czynnościach życiowych od środowiska wodnego - pokrój i pokrycie ciała - lokomocja – zmiany w budowie szkieletu kończyn i czaszki - układ oddechowy kijanek i osobników dorosłych - budowa serca i układu krwionośnego <ul style="list-style-type: none"> - dwa krwiobiegi - gospodarka wodna - rozwój mózgowia 5. Rozród i rozwój płazów 	<ul style="list-style-type: none"> - założenie i prowadzenie hodowli płazów akwariowych - analiza budowy i rozwoju płazów - gromadzenie informacji o rozrodzie oraz opiece nad potomstwem płazów, przedstawienie zebranych informacji w postaci referatu lub artykułu do gazетки szkolnej

Nr rozdz. /lekcji	Nr kolejnej lekcji /temat lekcji	Zakres materiału nauczania	Ćwiczenia
Elementy zoologii			
24. Płazy – kręgowce dwuśrodowiskowe			
24/3	68. Przegląd systematyczny i ochrona płazów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Systematyka płazów 2. Przegląd i rozmieszczenie płazów współczesnych 3. Krajowe gatunki płazów – ochrona gatunkowa 4. <i>Ekologia płazów, czynniki zagrażające płazom</i> 	– opracowanie planu działań dotyczącego ochrony czynnej płazów
25. Gady – pierwsze owodniowce			
25/1, 2	69, 70. Budowa i czynności życiowe gadów. Rozmnażanie się i rozwój gadów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gady jako kręgowce lądowe 2. Pochodzenie i przystosowania gadów do lądowego trybu życia 3. Budowa i biologia gadów współczesnych – progresywne trendy ewolucyjne gadów: <ul style="list-style-type: none"> – pokrycie ciała – lokomocja – zmiany w budowie szkieletu kończyn i czaszki – udoskonalenia budowy układu oddechowego – dalsze zróżnicowanie budowy serca i układu krwionośnego – gospodarka wodna w warunkach środowiska lądowego – układ wydalniczy, nerka ostateczna – rozwój mózgowia – kora nowa 4. Rozród i rozwój gadów, błony płodowe 	– przygotowanie argumentów do dyskusji panelowej na temat radiacji adaptatywnej gadów mezozoicznych oraz hipotez wyjaśniających przyczyny ich wyginięcia
25/3	71. Dinozaury a gady współcześnie żyjące – przegląd systematyczny gromady gady	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pochodzenie i radiacja adaptatywna gadów mezozoicznych (drzewo rodowe gadów) 2. Przegląd systematyczny gadów 3. Ochrona gatunkowa gadów 4. <i>Hipotezy wyjaśniające wyginiecie gadów mezozoicznych</i> 	– rozpoznawanie/oznaczanie gadów według kłucza
26. Ptaki – latający krewni gadów			
26/1, 2	72, 73. Pochodzenie i przystosowania ptaków do lotu. Budowa i czynności życiowe ptaków	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ptaki jako kręgowce aktywnego lotu 2. Progresywne cechy ptaków związane ze zdolnością do lotu: <ul style="list-style-type: none"> – skrzydła i pióra – szkielet i masa ciała – rozwój mózgu – mechanizm wymiany gazowej – podwójne oddychanie 3. Stałocieplność ptaków 4. Rozród i rozwój ptaków – strategie rozrodcze ptaków (gody, opieka nad potomstwem, gniazdowniki i zagniazdowniki) 5. <i>Hipotezy wyjaśniające pochodzenie zdolności ptaków do aktywnego lotu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – obserwacja budowy pióra – badanie wytwarzania siły nośnej przez pióra – obserwacja budowy jaja kurzego i jego prześwietlenie

26. Ptaki – latający krewni gadów			
26/3, 4	74, 75. Przegląd systematyczny, wędrówki i ochrona gatunkowa ptaków	<ol style="list-style-type: none"> Przegląd systematyczny ptaków: <ul style="list-style-type: none"> charakterystyka rzędów, pospolite gatunki krajowe ochrona gatunkowa ptaków Zróznicowanie ekologiczne ptaków Znaczenie biologiczne i gospodarcze ptaków, czynniki zagrażające ptakom Wędrówki ptaków 	– rozpoznawanie (oznaczanie wg klucza) pospolitych gatunków ptaków
27. Ssaki – sukces złożoności			
27/1, 2	76, 77. Tajemnica sukcesu ewolucyjnego ssaków. Ssaki – budowa i funkcje życiowe	<ol style="list-style-type: none"> Pochodzenie i filogeneza ssaków Podział systematyczny ssaków Progresywne cechy ssaków: <ul style="list-style-type: none"> pokrycie ciała, budowa i funkcje skóry lokomocja – zmiany w położeniu kończyn, ssaki palco- i stopochodne modyfikacje budowy szkieletu kończyn i czaszki heterodontyzm, roślino- i mięsożerność udoskonalenia budowy układu oddechowego, pęcherzyki płucne, przepona rozwój mózgu, wzrost masy, rozwój kory półkul mózgowych i ośrodków kojarzeniowych narządy zmysłów, budowa ucha – małżowina uszna, kosteczki słuchowe żyworodność, etapy rozwoju zarodkowego, łożysko stałocieplność – mechanizmy termoregulacji Rozmnażanie się i rozwój ssaków, opieka nad potomstwem 	– <i>ćwiczenia w kreatywnym pisaniu eseju na temat: Jak to jest być ssakiem?</i>
27/3, 4	78, 79. Przegląd systematyczny gromady ssaki z uwzględnieniem gatunków chronionych w Polsce. Znaczenie ekologiczne i gospodarcze ssaków	<ol style="list-style-type: none"> Przegląd systematyczny i znaczenie ssaków, radiacja adaptacyjna i drzewo rodowe ssaków: <ul style="list-style-type: none"> występowanie stekowców i torbaczy progresywne i prymitywne cechy stekowców morfologia, anatomia i fizjologia torbaczy ssaki właściwe jako najwyżej uorganizowane kręgowce lądowe charakterystyka wybranych rzędów ssaków – przystosowania ssaków do życia w różnych środowiskach rodzime gatunki ssaków Ochrona gatunkowa ssaków Znaczenie ekologiczne i gospodarcze ssaków Człowiek jako ssak 	<ul style="list-style-type: none"> – opracowanie referatu na temat charakterystyki wybranych rzędów ssaków – prezentacja posteru – listy ssaków krajowych, podlegających ochronie prawnej – ćwiczenia w pozyskiwaniu informacji
Wstęp do ekologii			
28. Ekologia – nauka o zależnościach między organizmami i środowiskiem			
28/1	80. Podstawowe pojęcia i koncepcje ekologiczne	<ol style="list-style-type: none"> Ekologia jako nauka – obiekty badań ekologicznych (populacje, biocenozy, ekosystemy) Autekologia i synekologia Związek ekologii z praktyką (leśnictwo, rolnictwo, przemysł) – ekologia a ochrona środowiska 	– konstruowanie grafu ukazującego ponadorganizmalne poziomy organizacji materii żywej

Nr rozdz. /lekcji	Nr kolejnej lekcji /temat lekcji	Zakres materiału nauczania	Ćwiczenia
Wstęp do ekologii			
28. Ekologia – nauka o zależnościach między organizmami i środowiskiem			
28/2	81. Tolerancja organizmów na czynniki środowiskowe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fizykochemiczne czynniki środowiska 2. Tolerancja ekologiczna; zakres tolerancji, pessimum i optimum 3. Wymagania środowiskowe wybranych organizmów roślinnych i zwierzęcych: <ul style="list-style-type: none"> – gatunki eury- i stenotypowe – eurybionty a stenobionty – synergizm – optimum ekologiczne, optimum fizjologiczne 4. Prawo minimum i zasada tolerancji ekologicznej 5. Tolerancja organizmów jako wynik dziedziczenia i ewolucji 	– badanie wybranych parametrów fizykochemicznych najbliższego środowiska z wykorzystaniem gatunków wskaźnikowych [E.E.] – zajęcia terenowe
28/3, 4	82, 83. Cechy populacji biologicznej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Populacja biologiczna 2. Parametry grupowe populacji (struktura i stosunki ilościowe): <ul style="list-style-type: none"> – struktura przestrzenna i terytorializm – struktura ilościowa, mechanizmy regulacji liczebności – struktura wiekowa, krzywe przeżywania – struktura płci – struktura socjalna 3. Populacja ludzka, eksplozja demograficzna 	– badanie środowiska przyrodniczego w otoczeniu szkoły – badanie liczebności organizmów w populacjach roślinnych i zwierzęcych
28/5, 6	84, 85. Oddziaływanie międzypopulacyjne w biocenozie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nisza ekologiczna 2. Typy interakcji występujące pomiędzy populacjami: <ul style="list-style-type: none"> – antagonistyczne (pasożytnictwo zewnętrzne i wewnętrzne, drapieżnictwo, konkurencja międzygatunkowa, amensalizm, allelopatia) – nieantagonistyczne (mutualizm, protokooperacja, komensalizm) – neutralizm 3. Funkcja regulacyjna drapieżników w ekosystemach 4. Praktyczne zastosowanie allelopatii 	– obserwacja budowy oraz wpływu pasożytów na rozwój roślin
28/7, 8	86, 87. Struktura i funkcjonowanie ekosystemu. Przemiany materii i energii w ekosystemach	<ol style="list-style-type: none"> 1. Struktura przestrzenna ekosystemu, biocenoza, biotop 2. Biocenoza, struktura troficzna biocenozy: <ul style="list-style-type: none"> – łańcuchy i sieci zależności pokarmowych, łańcuch pokarmowy biofagów i saprofagów – poziomy troficzne (producenci, konsumenci, destruenci i reducenty) 3. Rola różnorodności biologicznej w utrzymaniu struktury troficznej biocenozy 4. Obieg materii i przepływ energii: <ul style="list-style-type: none"> – produktywność ekosystemów, piramidy ekologiczne – kumulacja biologiczna 	– badanie różnorodności gatunkowej biocenozy – analiza zależności pokarmowych

28. Ekologia – nauka o zależnościach między organizmami i środowiskiem			
28/9, 10	88, 89. Obieg pierwiastków w przyrodzie	<p>1. Cykle biogeochemiczne; pula zasobów, pula wymienna</p> <p>2. Cykl biogeochemiczny węgla: – zakłócenia obiegu węgla – efekt cieplarniany</p> <p>3. Cykl biogeochemiczny azotu: – bakterie wiążące wolny azot – amonifikacja, denitryfikacja</p> <p>4. Siarka i fosfor w środowisku</p>	– analiza cykli biogeochemicznych węgla, azotu (siarki, fosforu)
28/11	90. Przekształcenia ekosystemów – sukcesja ekologiczna	<p>1. Przemiany i rozwój ekosystemów – sukcesje</p> <p>2. Typy sukcesji: – sukcesja pierwotna, wtórna – sukcesja autotroficzna, heterotroficzna</p> <p>3. Stadia sukcesji (sera, klimaks)</p> <p>4. Znaczenie sukcesji w przyrodzie</p> <p>5. Wpływ antropopresji na stabilność ekosystemów</p>	– analiza przebiegu sukcesji
28/12, 13	91, 92. Charakterystyka lądowych stref życia – biomy	<p>1. Biosfera jako całość</p> <p>2. Lądowe strefy życia – biomy</p> <p>3. Biomy i czynniki kształtujące ich rozmieszczenie</p> <p>4. <i>Państwa roślinne (strefy klimatyczno-roślinne) i zwierzęce</i></p>	<p>– analiza mapy klimatycznej świata połączona z wyznaczaniem rozmieszczenia państw roślinnych i zwierzęcych</p> <p>– <i>badanie struktury wybranego ekosystemu lądowego – zajęcia terenowe</i></p>
28/14, 15	93, 94. W o d n e strefy życia	<p>1. Wodne strefy życia</p> <p>2. Ekosystemy wodne: – warunki fizykochemiczne zbiorników słodkowodnych i morskich – zróżnicowanie strefowe ekosystemów wodnych</p> <p>3. Zakłócenia w funkcjonowaniu ekosystemów wodnych</p> <p>4. Zanieczyszczenia i eutrofizacja</p>	– <i>obserwacja terenowa ekosystemów wodnych połączona z badaniami czynników abiotycznych oraz struktury przestrzennej i troficznej – zajęcia terenowe</i>